

MS
SINDS 1832

MILITAIRE SPECTATOR

175 jaar

Sinds februari vorig jaar is de *Militaire Spectator* opgenomen in één van de databases van

CAMBRIDGE SCIENTIFIC ABSTRACTS (CSA)

CSA is een *information company* die als gids voor onderzoekers dient. Het hoofdkantoor is gevestigd in Bethesda, Maryland, Verenigde Staten. CSA heeft vestigingen in Australië, Hong Kong, Japan, Mexico en Groot-Brittannië.

De *Militaire Spectator* is opgenomen in de *Serials Source List for CSA Worldwide Political Science Abstracts*:

http://www.csa.com/e_products/databases-collections.php

Daarna *social sciences*, *CSA worldwide political science abstracts*, *factsheets*, *current serials source list*.

In de database bevindt ons tijdschrift zich in het gezelschap van onder meer *Military Balance (core)*, *Military Law Review (selective)*, de *Adelphi Papers (priority)* en *Defence Nationale (selective)*. Maar ook van tijdschriften als het *Journal of Social Sciences (selective)*, *Armed Forces and Society (core)*, *the Journal of Political and Military Sociology (core)* en *The Netherlands Journal of Social Sciences (selective)*.

Bij *priority* wordt (bijna) de hele inhoud toegankelijk gemaakt, bij *core* meer dan 50 procent en bij *selective* tot 50 procent. Gezien de breedte van de artikelen in de *Militaire Spectator* bevreemdt het niet dat het tijdschrift in de categorie *selective* is ondergebracht.

Voor de goede orde dient opgemerkt dat CSA de redactie vorig jaar benaderde. Na een *review* kreeg de redactie het verzoek het tijdschrift voortaan aan CSA te sturen. Waarvan acte.

De hoofdredacteur

De Militaire Spectator is sinds 1832 het militair-wetenschappelijk tijdschrift voor en over de Nederlandse krijgsmacht. Het maakt relevante kennis, wetenschappelijke inzichten, ontwikkelingen en praktijkervaringen toegankelijk en slaat zo een brug tussen theorie en praktijk. De Militaire Spectator stimuleert de gedachtevorming over onderwerpen die de krijgsmacht raken en draagt zodoende bij aan de ontwikkeling van de krijgswetenschap in de breedste zin van het woord. Op deze wijze geeft het tijdschrift inhoud aan zijn missie: het bijdragen aan de professionalisering van het defensiepersoneel en het verhogen van het kennisniveau van overige geïnteresseerden. Daarmee bevordert de Militaire Spectator ook de dialoog tussen krijgsmacht, wetenschap en samenleving.

UITGAVE

Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap

www.kvbk.nl
info@kvbk.nl

Secretaris en ledenadministratie

luitenant-kolonel KLu E.M. Wijers
Telefoon 076 - 544 70 62
Fax 076 - 544 70 54

Nederlandse Defensieacademie (NLDA)
Sectie MOW
Ledenadministratie KVBK
Postbus 90002, 4800 PA Breda
ledenadministratie@kvbk.nl

REDACTIE

brigade-generaal cav b.d. prof. em.

J.M.J. Bosch (hoofredacteur)

Telefoon 071 - 542 18 30

E-mail jmjbosch@xs4all.nl

kolonel cav drs. P.J.E.J. van den Aker

luitenant-kolonel KLu S.M. Babusch bc

kapitein ter zee P. van den Berg

commodore KLu drs. G.M. Bergsma

drs. P. Donker

luitenant-kolonel MJD mr. drs.

P.A.L. Ducheine

drs. P.H. Kamphuis

luitenant-kolonel KMar drs.

J.A.J. Leijtens

kolonel MPSD drs. F. Matser

brigade-generaal TS ir. R.G. Tieskens

luitenant-kolonel Marns drs.

A.J.E. Wagemaker MA

kapitein-luitenant ter zee

N.A. Woudstra

BUREAU-REDACTIE

mw. drs. A. Kool

drs. F.J.C.M. van Nijnatten

NIMH

MPC 58A / Gebouw 203 / Kamer 026

Postbus 90701

2509 LS Den Haag

Telefoon 070 - 316 51 20 of

070 - 316 51 95

Fax 070 - 316 51 99

E-mail redactiemilitairespectator@mindef.nl

LIDMAATSCHAP

binnenland € 22,50

studenten € 15,00

buitenland € 27,50

OPMAAK EN DRUK

Drukkerij Giethoorn Ten Brink

ISSN 0026-3869

NADRUK VERBODEN

Coverfoto: Nederlandse ISAF-militairen in Tarin Kowt (Foto AVDD, R. Frigge)

MILITAIRE SPECTATOR

50 Editoriaal:
Over waarden en normen

52 G.P. Krijnsen:
103 ISTAR-bataljon
Onbekend maakt onbemind

61 A.T. Vermeij, P.B. Soldaat:
Wederopbouw in Zuid-Afghanistan

73 M.J. de Weger:
Vijftien misverstanden over de binnenlandse veiligheidstaak

85 Antwoord op Meningingen van anderen

86 Boeken

88 L. Polman:
Bericht uit Afrika – Klussers

90 M.F.J. Houben:
Tegenwicht – 2 R 2 B 2 C

92 Samenvattingen / Summaries

OVER WAARDEN EN NORMEN

In de afgelopen kabinetsperiode is het thema 'waarden en normen' zeer nadrukkelijk op de politieke agenda geplaatst. Alle politieke partijen hebben over dit onderwerp een standpunt en menen te weten wat nu precies de hoeksteen van de samenleving moet zijn. De aandacht voor waarden en normen is begrijpelijk, temeer omdat de maatschappij om ons heen in hoog tempo verandert. We worden blootgesteld aan meer informatie dan ooit, er zijn meer keuzemogelijkheden in voorzieningen, medemensen zijn mondiger en we komen in aanraking met andere culturen. Er is sprake van individualisering, globalisering en radicalisering. Er vindt polarisatie plaats door het herrijzen van religieus-etnische conflicten. Het aloude houvast van bekende structuren, zonder de verzuiling te willen ophemelen, is verdwenen. Dit alles heeft invloed op onze beleving van wat goed is of slecht, wat wel of niet fatsoenlijk is, wat kan nog wel en wat kan niet worden getolereerd en waar moeten duidelijke grenzen worden getrokken? Belangrijke vraag is wie uiteindelijk bepaalt wat en welk gedrag wij als westerse maatschappij acceptabel vinden. Het debat over waarden en normen is daarmee complex en vanuit verschillende benaderingen te voeren.

De uitdrukking 'waarden en normen' wordt veelvuldig als een containerbegrip gehanteerd, maar beide woorden zijn geen synoniemen. Waarden zijn de achterliggende motieven en idealen voor de normen. Aansprekende waarden zijn liefde, gerechtigheid, respect, democratie, vrijheid en gelijkheid. Waarden zijn vooral afkomstig uit religie of levensovertuiging. Normen zijn concrete richtlijnen voor het handelen en vormen daarmee de verbinding tussen algemene waarden en concrete gedragingen. Normen zijn gelijk te stellen aan gedragsregels die het dagelijks sociaal verkeer tussen mensen regelt. Afhankelijk van achtergrond, religie of levensovertuiging hebben mensen hun eigen set van waarden en normen.

Defensie is een *gefilterde* afspiegeling van de maatschappij en daarom vindt de discussie over waarden en normen ook binnen onze organisatie plaats. Deels omdat het een relevant maatschappelijk thema is, deels omdat

de discussie steeds opnieuw wordt gestart op basis van incidenten. Een voorval van ongewenst gedrag op Hr.Ms. Tjerk Hiddes heeft geleid tot de instelling een commissie die onderzoek moest doen naar, behalve het incident zélf, ongewenst gedrag in de gehele krijgsmacht. De Commissie Staal, genoemd naar haar voorzitter mr. Boele Staal, heeft in september vorig jaar haar rapport opgeleverd. De rapportage over het onderzoek naar vorm en incidentie van de verklarende factoren voor ongewenst gedrag binnen de Nederlandse krijgsmacht laat niets aan duidelijkheid wensen over: er is sprake van ongewenst gedrag binnen de krijgsmacht. Dit is uiteraard niet goed. Ieder geval van ongewenst gedrag is er één teveel en excessen moeten gepast worden aangepakt.

De vraag blijft of de resultaten van dit onderzoek zo schokkend zijn als wordt gesuggereerd. Moeten wij schrikken, is het zorgwekkend of hadden wij dit eigenlijk wel verwacht? Als het ongewenste gedrag binnen de krijgsmacht in perspectief wordt geplaatst dan blijkt dat dit ongewenste gedrag binnen Defensie vaker voorkomt dan gemiddeld bij andere Nederlandse civiele organisaties, maar ook dat de frequentie van ongewenst gedrag binnen onze krijgsmacht vergelijkbaar is met dat van de Nederlandse politie en het Amerikaanse en Britse leger. Dat vrouwen binnen de krijgsmacht vaker ongewenst gedrag ondervinden dan mannen is ongetwijfeld te verklaren uit het feit dat het krijgsbedrijf van oudsher voorbehouden is geweest aan mannen en dat er daardoor – helaas nog steeds – sprake is van een macho-cultuur. Dit laat overigens onverlet dat ongewenst gedrag zeker niet goed is te praten, integendeel!

De conclusies van de Commissie Staal mogen niet worden gebagatelliseerd. De gegevens zijn objectief ter beschikking gekomen. Op de enquête hebben 3.800 militairen en burgermedewerkers van Defensie gereageerd en er zijn door de Commissie meer dan 150 interviews gehouden. Zoals het een goede ambtelijke commissie betaamt zijn in het rapport ook aanbevelingen opgenomen. De Staatssecretaris van Defensie heeft in een brief aan de

Tweede Kamer aangegeven dat alle aanbevelingen van de Commissie Staal onverkort worden overgenomen. Kort samengevat betekent dit voor de korte termijn het meer expliciet formuleren en toepassen van gedragsnormen, de zorg voor integriteit in de lijn – en dus bij de leidinggevendenden – beleggen, alsmede het aanpassen van de organisatie van de integriteit-zorg. Op de middellange termijn zal het management en de organisatie moeten zijn aangepast om een veilige en beschermde werkomgeving te kunnen garanderen. Nader overleg met het parlement heeft geleid tot een drietal moties. Ook deze worden snel uitgevoerd. Het gaat hierbij ten eerste om een onafhankelijke en professionele organisatie, resortierend onder de Secretaris-Generaal, welke centraal wordt belast met de integriteit-zorg. In de tweede plaats om het meewegen van competenties van leidinggevendenden op het gebied van sociaal leiderschap bij bevorderingen. Tenslotte om bepaalde uitwassen van ongewenst gedrag, waaronder seksuele dwang en direct geweld, binnen vier maanden naar nul te laten dalen. Ieder halfjaar zal een onderzoek naar ongewenst gedrag worden gehouden, waarover de Kamer periodiek wordt geïnformeerd.

Het vraagt nogal wat van de Defensie organisatie om de aanbevelingen en moties binnen een kort tijdsbestek te realiseren. Hiervoor is druk van bovenaf nodig, maar bovenal zware regie. De bestaande lijnorganisatie is hiervoor kennelijk onvoldoende toegerust, waardoor een heuse ‘waarden en normen’-generaal de opdracht heeft gekregen om de kar te trekken. Dit alles lijkt op een sterk procedurele benadering om het parlement ervan te overtuigen dat de zaak serieus wordt opgepakt. Maar lost dit het probleem echt op? Kan ongewenst gedrag bij Defensie door deze maatregelen volledig worden gereduceerd? Waarschijnlijk ijdele hoop.

Eén gedragscode voor geheel Defensie wordt toegejuicht. Immers meer dan ooit, en niet alleen tijdens uitzendingen, wordt er samengewerkt tussen de Operationele Commando's en paarse diensten. Binnen de nieuwe interservice ondersteuningsorganisaties werken militairen en burgers afkomstig uit alle krijgs-

machtdelen gezamenlijk aan optimale en klantvriendelijke dienstverlening. Met ‘knippen en plakken’ en het behouden van het goede van de bestaande gedragscodes van de voormalige krijgsmachtdelen is dit snel te regelen of is inmiddels al geregeld. Communiceren over de nieuwe gedragscode is met het ter beschikking hebben van een keur aan communicatiemiddelen ook geen probleem. De uitdaging ligt, zoals altijd, bij het internaliseren en vooral bij de handhaving van de nieuwe gedragscode! Die verantwoordelijkheid berust bij de leidinggevendenden. Onduidelijk is welk handhavinginstrumentarium beschikbaar zal zijn. In elk geval dient er meer aandacht te worden geschonken aan sociaal leiderschap. Hoe dit vorm dient te krijgen is nog ongewis. Het aanleren van deze nieuwe vaardigheid vereist aanzienlijk meer tijd en inspanning.

Alle militairen en defensiemedewerkers beschikken over een eigen set van waarden en normen. Van huis uit meegekregen bij de opvoeding, aangeleerd tijdens opleiding en training en opgedaan als levenservaring. Voor militairen is als onderdeel van de noodzakelijke vorming tot officier aandacht voor waarden en normen en de daarvan afgeleide gedragscode een vereiste. Ook hier geldt dat dit een kwestie van lange adem is en continue onder de aandacht moet blijven.

Voor de korte termijn geldt dan ook vooral een praktische en pragmatische aanpak. Maak het onderwerp bespreekbaar in vergaderingen en werkoverleg, schenk er aandacht aan tijdens lezingen en presentaties. Belangrijkste is het eigen gedrag als voorbeeld voor anderen. Het gaat om zaken als respect, fatsoen, professionaliteit, vertrouwen, integriteit en communicatie. Spreek elkaar aan bij het niet naleven van normale gedrags- en fatsoensregels. Of we daar nu goed in zijn of niet, het zal wel moeten gebeuren.

Slechts door het naleven van de nieuwe gedragsregels kunnen we een bescheiden bijdrage leveren aan een veilige en beschermde werksfeer voor alle vrouwen en mannen binnen onze organisatie. Het verbeteren van de defensie organisatie begint bij ons zelf!

103 ISTAR-bataljon

Onbekend maakt onbemind

G.P. Krijnsen – kapitein der infanterie*

Inleiding

Tot begin jaren negentig leken, ook op inlichtingengebied, de militaire verhoudingen duidelijk. De NAVO concentreerde zich op het Warschaupact en een mogelijke aanval op Westers grondgebied. Het hoofd van de Sectie 2 Inlichtingen leek bij militaire oefeningen welhaast een voorspellend vermogen te hebben. Een vermogen dat voornamelijk op het doctrinevoorschrift van de mogelijke tegenstander bleek te zijn gebaseerd.

Hoe diffuus is het 'vijandbeeld' vandaag de dag. Geen regulier groot-schalig optreden, geen 'ijzer op ijzer'. Vijandelijkheden zijn in eerste instantie vaak niet gericht tegen Westerse troepen, maar verschuiven veelal naar aanleiding van onze bemoeienis met een conflict. De tegenstander (om niet meteen van vijand te spreken) bestaat eerder uit paramilitairen, opstandelingen, aanhangers van de een of andere warlord, extremisten en terroristen, dan uit reguliere militaire eenheden. En die tegenstander, die zich vaak effectief bedient van guerrillatactieken,

werkt over het algemeen niet volgens doctrines.

Het optreden van de tegenstander kenmerkt zich door uiteenlopende wijzen van uitvoeren, maar ook door het kiezen van de meest onverwachte plaatsen en tijdstippen. Het is een hele opgave om daar een helder *assessment* (verwacht optreden) van te schetsen. Zeker wanneer de eigen eenheden nog maar recent zijn ont-

plooid. Dan kan het hoofd van de Sectie S2 met zijn team beter proberen een 'incidentenhistorie' vast te leggen door middel van *incident overlays* (tegenwoordig in ISIS, het digitale *Integrated Staff Information System*). Na verloop van tijd zijn dan mogelijke patronen in het 'vijandelijke' optreden te ontdekken. Dit is een langdurig proces waarvoor een veelvoud aan inlichtingenbronnen, ook wel sensoren genoemd, moet worden gegenereerd.

Militairen van de 13e gemechaniseerde brigade oefenen met ISIS-BMS
(Foto MinDef, DV, H. Keeris; collectie NIMH)

* De auteur is infanterist, maar tegenwoordig ingedeeld bij de categorie Inlichtingen- & Veiligheidspersoneel en werkzaam als Hoofd Opleiden en Trainen/Planning bij 103 ISTAR-bataljon).

Vele 'oogjes en oortjes' in het gebied zijn hierbij onontbeerlijk. Die moeten heel goed samenwerken en alles uit de kast halen om van al die informatie met inlichtingenwaarde iets bruikbaar te maken. Een goed middel daarvoor is tegenwoordig de *Recognized Environmental Picture* (REP), waarbij patronen visueel gemaakt worden door gebruik van digitale kaarten, digitale patroon-overlays (*layers*) en een database. En zo is langzamerhand toch weer voorspelend vermogen te genereren.

De ontwikkelingen in de inlichtingenwereld hadden tot gevolg dat ook reeds langer bestaande eenheden als EOV-compagnie, 101 MI-peloton, Zelfstandige Verkenningeskadrans en de Artillerie Meet Batterij zich verder ontwikkelden qua organisatie, materieel en inzet. Een logische volgende stap was de samenvoeging van deze elementen tot één bataljon. Daarin zou het verwerven en verwerken van inlichtingen op basis van een combinatie van inlichtingenbronnen (sensoren) een stuk effectiever worden.

Oprichting 103 ISTAR-bataljon

In juni 2003 is 103 *Intelligence, Surveillance, Target Acquisition and Reconnaissance* (ISTAR) bataljon officieel opgericht. Eigenlijk was het meer een feestelijke start, een aftrap, want een groot deel van het bataljon bestond nog helemaal niet of was (tot op de dag van vandaag) gelegerd op verschillende kazernes.

Tradities

103 ISTAR-bataljon heeft de tradities overgenomen van het jaren geleden ontbonden 103 Verkenningebataljon. Dit bataljon had de regimentstradities van de Huzaren van Boreel.

Om die reden draagt personeel van 103 ISTAR-bataljon dan ook veelal een zwarte baret. Voorlopig geldt die voor het Militaire Inlichtingen en Staf eskadron (inclusief batstaf) en de beide grondgebonden verkenningeskadrans.

Wellicht dat ook de andere subeen-

heden van 103 ISTAR-bataljon op termijn overgaan op de zwarte baret.

Het embleem van 103 ISTAR is de algemeen bekende fakkel, kenmerkend voor de inlichtingenbranche (veelal voorzien van de tekst *In tenebris lucens*, oftewel licht in de duisternis). Dit tegen de achtergrond van een gestileerde wereldbol (die wereldwijde inzetmogelijkheid symboliseert) en een (Boreel)blauwe rand met de volledige naam van het bataljon.

Organisatie

103 ISTAR-bataljon is organisatorisch ondergebracht in 101 Gevechtssteunbrigade, maar echt veel functionele samenwerking met het Geniebataljon, het CIS-bataljon en COLUA (het Commando Opleidingen Luchtdoel Artillerie) is er niet en zal zich ook in de toekomst niet ontwikkelen. Daarvoor zijn er te weinig functionele raakvlakken.

Inmiddels is ruim drie jaar verstreken en vordert de opbouw (zowel op het vlak van personeel en materieel als infra- en opleidingstechnisch) weliswaar gestaag, maar langzamer dan gewenst. Oorzaken van die moeizame opbouw zijn er te over.

Eén belangrijke oorzaak is de korte tijd die het bataljon in oprichting gegund is om gevuld te raken, op te leiden en te trainen. Er wordt al veel van de operationele gereedheid van het bataljon verwacht. Zo diende het gehele bataljon (voor zover al gevuld)

van januari tot en met juni 2005 – dus slechts anderhalf jaar na de start! – al inzetbaar te zijn voor de *NATO Response Force* (NRF).

Daarnaast is 103 ISTAR-bataljon uitverkoren voor een voortrekkersrol op het gebied van inlichtingenverwerving en -verwerking. Diverse andere landen hebben of willen een dergelijk bataljon en spiegelen zich graag aan ons. Er is dan ook een samenwerkings- en uitwisselingsverband met het Noorse ISTAR-bataljon, zoals eerder ook met een Portugees en een Roemeens bataljon. Daarnaast heeft 103 ISTAR-bataljon zijn eigen Noorse *Exchange Officer* (werkzaam bij de sectie S3), terwijl een Nederlandse officier werkzaam is bij het Noorse ISTAR-bataljon.

Een ander fenomeen, dat evenmin in ons voordeel uitpakt, valt het best te karakteriseren met de uitdrukking onbekend maakt onbemind. Het ISTAR-bataljon staat absoluut nog onvoldoende op de kaart. Dit betekent dat er, gegeven de mogelijkheden van dit bataljon, vaak kansen blijven liggen om de inlichtingenpositie te verbeteren.

Inhoud en betekenis van ISTAR

De inlichtingenwereld wordt vaak gekenschetst als stiekem of geheimzinnig, terwijl ons credo eerder luidt: niet geheimzinnig, maar zinnig geheim. Waarmee bedoeld is dat we open en eerlijk praten en werken wanneer mogelijk, maar wel de deur even dicht doen waar compartimentering vereist is. Want rubriceringen als *confidential* en *secret* bestaan natuurlijk nog steeds.

Dit artikel is bedoeld om inzicht te geven in de mogelijkheden, beperkingen, procedures en werkwijze van ISTAR. Ik zal me daarbij in de rest van dit artikel beperken tot ongerubriceerde en algemene informatie.

Inlichtingencyclus

Intelligence Surveillance Target Acquisition and Reconnaissance (ISTAR) betekent: inlichtingen, gevechtsweld-

bewaking, doelopsporing en -onderkenning en verkenning. Dit geeft al enigszins aan waar de eenheden van het bataljon zich mee bezighouden: het initiëren, verwerven, verwerken (dus ook analyseren) en verspreiden van inlichtingen. Dit laatste uiteraard alleen op *need-to-know* basis. We zijn tenslotte geen informatiebalie en (zoals reeds genoemd en benadrukt) wat geheim is, moet geheim blijven. Niet geheel toevallig vormen de vier eerdergenoemde activiteiten tevens de elementen van de inlichtingencyclus.

van de vragen, die meer tijd eisen voor beantwoording en bevestiging, komen in een inlichtingenverzamelplan, ook wel *Intelligence Collection Plan* (ICP) genoemd.

Dubbele afweging

De kern van het systeem van ISTAR is weer te geven door een dubbele afweging. In de eerste plaats een afweging tussen inlichtingenvragen van de operationele commandant en de antwoorden die het systeem hierop kan geven. Dit is de externe afweging. Het is een

nente afweging tussen het verwerven van nieuwe informatie door inzet van sensorsystemen en het verwerken van reeds aanwezige (in een database) of zojuist verworven informatie. Dit is de interne afweging. Het aansturen van het ISTAR-systeem vergt elke keer opnieuw een beslissing over het inzetten van de (uiteraard beperkte) verwervingscapaciteit in relatie tot de capaciteit om de vergaarde informatie te verwerken tot inlichtingen.

De spil tussen de externe en interne afweging (en dus de kernfunctie van het ISTAR-systeem) is *Collection Coordination and Intelligence Requirement Management* (CCIRM).

De *Collection Coordinator and Intelligence Requirement Manager* (eveneens afgekort als CCIRM) formuleert de vragen en subvragen in het ICP. De CCIRM stelt daarbij samen met *Chief Intel Ops* vast wie deze vragen het best of meest waarschijnlijk kan beantwoorden. Het ICP is dan ook het richtsnoer voor module- of bataljonsstaf en voor de inlichtingensensoren, de verzamelorganen.

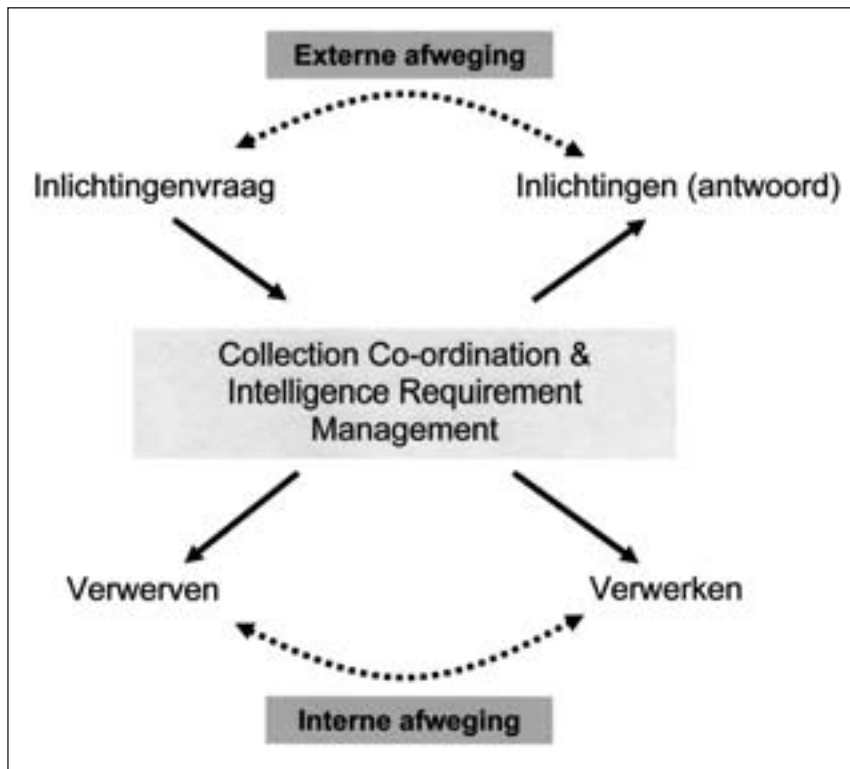
Levend document

Het is onjuist te veronderstellen dat zo'n ICP voor iedere willekeurige actie of operatie wordt gemaakt. In een campagne, die soms jaren loopt, (zoals SFOR, SFIR of ISAF) wordt initieel een ICP gemaakt dat periodiek is aan te passen.

Het is dus een levend document. Vragen komen en verdwijnen na beantwoording of worden verder uitgediept. Het aanpassen van een ICP betekent rekening houden met de beperkingen van inlichtingensensoren. *Contact handlers* of *human intelligence operators*, bijvoorbeeld, moeten eerst contacten leggen en omzichtig te werk gaan om bruikbare informatie los te krijgen.

Dat is geen kwestie van enkele uren of dagen.

Ook verkenners moeten zich deugdelijk kunnen voorbereiden op een veelal langer durende inzet. Voor 103 ISTAR-bataljon is alleen al het verkrijgen van informatie en inlichtingen een operatie op zich.

Collection Coordination & Intelligence Requirement Management

103 ISTAR-bataljon verzint niet zelf welke inlichtingen er benodigd zijn, maar staat altijd, meestal met een module, ten dienste van een *battlegroup* of hoger niveau. De operationele commandant daarvan formuleert welke inlichtingen nodig zijn om zijn campagne of operatie te laten slagen. Dit zijn kernvragen, ook wel *Priority Intelligence Requirements* genoemd. Een deel ervan is op voorhand al uit databases te beantwoorden. Die vragen verdwijnen feitelijk weer. De rest

continu proces: het zal lang niet altijd voorkomen dat de vragen van de operationele commandant met één enkel antwoord uit de wereld zijn. Elke vraag roept veelal vervolgvragen op. Zeker in complexe, asymmetrische inzetscenario's hebben de (geprioriteerde) inlichtingen vragen van de commandant een langdurig karakter.

In de tweede plaats kenmerkt het systeem van ISTAR zich door de perma-

Om het werk naar behoren te kunnen uitvoeren heeft 103 ISTAR-bataljon een scala aan inlichtingsensoren, alsmede analyse en verwerkings- en verspreidingscapaciteit, waar uiteraard een staf met modulecommandant boven staat om het 'intelproces' te coördineren en aan te sturen. Elke sensor heeft zijn eigen mogelijkheden en beperkingen. Het is niet één type sensor, maar de combinatie van sensoren die een goed inlichtingenproduct oplevert.

Eenheden

De vulling van ISTAR

Het succes van een nieuwe eenheid hangt voor een belangrijk deel af van de (tijds) vulling met personeel en materieel. Hier is nog wel ruimte voor verbetering.

Op basis van de leveringsopdracht van een ISTAR-module per rotatie voor de Task Force Uruzgan (dus zes modules) en aanvulling van de Deployment Task Force, is C-103 ISTAR-bataljon samen met zijn Sectie S1 drukdoende de eenheid voldoende en tijdig gevuld te krijgen met personeel. Anderen trachten intussen zo spoedig mogelijk de benodigde systemen en materialen binnen te krijgen en inzetbaar te maken. Daarnaast dient ook nog invulling te worden gegeven aan de EU Battlegroup (eerste helft 2007) én de NATO Response Force (eerste helft 2008).

Het personeel en de systemen moeten dan vervolgens weer tijdig beschikbaar zijn voor gezamenlijke opleiding met het overige personeel van de modules, zodat het uiteindelijk mogelijk zal zijn een integratieoefening te houden met de overige uitzendeenheden voordat de module naar het uitzendgebied vertrekt. 103 ISTAR-bataljon wacht daarom de komende twee tot drie jaar een serieuze uitdaging. Als het bataljon tijdig gevuld is zal er geen probleem zijn. Maar de veelheid en lange duur van opdrachten staat momenteel zeker niet in verhouding tot de beschikbaarheid van personeel en middelen.

Hieronder volgt een beschrijving van de eenheden die tot 103 ISTAR-bataljon (gaan) behoren. Ik ga niet in op OTAS-technische details, maar licht wel kort de toekomstige naam, organisatie en/of uitrusting van de eenheden toe.

Militaire Inlichtingen en Staf (MI&S) eskadron

- Een volledige bataljonsstaf (BC, PBC, sectie S1 t/m S6), waardoor optreden als geheel bataljon evengoed mogelijk is als optreden in moduleverband (het begrip module wordt verderop nader toegelicht).
- Een kleine eskadronsstaf met een klein logistiek peloton, nog verder afgebouwd sinds de fysieke distributie haar intrede heeft gedaan.
- Een Militaire Geografie (Milgeo) peloton met Militair Geografisch Informatie Punt (MGIP). Hierin zitten onder meer terreinanalisten.
- Een Militaire Inlichtingen (MI) peloton. Hierin zitten vooral de militaire analisten en inlichtingenverwerkers (input en gebruik van databases).
Uit beide voorgaande pelotons wordt de *All Sources Intel Cell*

(ASIC) gevormd. De medewerkers ontvangen en verwerken alle verkregen ruwe én geanalyseerde informatie met mogelijke inlichtingenwaarde, welke wordt aangevuld met *Open Source* informatie (internet, kranten, tv, radio enzovoort). Omdat er een dringende behoefte is aan meer analysecapaciteit zullen zowel het Milgeo-peloton als het MI-peloton drastisch worden uitgebreid. Immers, inlichtingen over terrein en weer en de mensen die er zich (kunnen) bevinden gaan nu eenmaal hand in hand.

- Verder beschikt het bataljon nu over één, maar over enige tijd (na de eerste reorganisatie) over twee *Field Support Platoons* (FSP) gevuld met *human intelligence operators*, ook wel *contact handlers* genoemd. Daarmee zijn nu drie, en straks zes *Field Support Teams* (FST) uit eigen gelederen te formeren. Deze pelotons zijn tevens verantwoordelijk voor het uitvoeren van verhoren bij de eenheid waar de module is ondergebracht.

Het MI&S-eskadron (inclusief batstaf) is gehuisvest op de Legerplaats bij Oldebroek.

Oefening van 103 ISTAR-bataljon in Duitsland

(Foto AVDD; collectie NIMH)

101 Artillerie Ondersteunings (Artost) batterij

Deze batterij is voortgekomen uit de vroegere Artillerie Meet Batterij, die zich bezighield met (terrein) inmeten en het meten en verstrekken van meteorologische gegevens ten behoeve van de artillerie.

Ze is tegenwoordig uitgerust met de zogenaamde Wapen Locatie Radar (WLR), een apparaat waarmee ballistische schoten te identificeren en te herleiden zijn (waar kwamen ze vandaan en waar kwamen ze terecht?).

101 Artost-batterij beschikt over drie radarpelotons, met elk twee radarsys-

temen en over enige tijd drie Doel Evaluatie Centra (DEC's).

Zo'n radareenheid is in het verleden (Afghanistan, Irak) nogal eens ingezet op de *compound*, om bij inkomend mortiervuur tijdig te kunnen waarschuwen en te herleiden waarmee en waarvandaan er geschoten werd. Buiten de *compound* kan een WLR echter ook uitstekend werk doen in ISTAR-verband, bijvoorbeeld bij het traceren van frequent gebruikte afvuurposities van (ballistische) raketten of artillerie/mortieren.

Voor het detecteren van vlakbaanvuur is het systeem minder geschikt.

Wapen Locatie Radar (Foto Army Recognition; collectie NIMH)

101 Artost-batterij zal na een reorganisatie in de nabije toekomst waarschijnlijk 101 Doelopsporingsbatterij gaan heten. Daarbij zal ook de nu nog ingedeelde Terrein Meet Dienst (TMD) eenheid worden overgeheveld naar het MI&St-eskadron en gekoppeld aan het Milgeo-peloton.

De eenheid is gelegerd op de Lkol Tonnetkazerne in 't Harde.

101 Remotely Piloted Vehicle (RPV) batterij

De RPV-batterij bestaat al weer jaren. De batterij zou oorspronkelijk drie vliegpelotons krijgen. Uiteindelijk zijn dat er maar twee geworden, uitgerust met de Sperwer. Een derde peloton houdt zich bezig met opleiden, veiligheid en onderhoud.

Een RPV-peloton lanceert zijn vliegtuig en moet daarna in staat zijn live-beelden (zowel bewegend als stilstaand) vanuit de lucht te genereren en te analyseren. Welk soort beelden nodig zijn verschilt per missie; routeverkenningen, vijandelijke opstellingen en troepenbewegingen zijn enkele voorbeelden.

101 RPV batterij is eveneens gelegerd op de Lkol Tonnetkazerne in 't Harde.

Met twee Sperwer-pelotons is het natuurlijk niet mogelijk op continubasis een langdurige operatie zoals die in Afghanistan te steunen. Daarnaast is ook op troepenniveau behoefte aan een klein *Unmanned Aerial Vehicle* systeem. Er is daarom gekozen voor een tweesporenbeleid, namelijk aanvulling bij de lopende operatie en gelijktijdig nadenken over een systeem ter vervanging van de Sperwer, die over een aantal jaren moet gaan uitfaseren.

Inmiddels zijn kleinere en lichtere systemen (de Duitse Aladin) ingevoerd bij de battlegroup. Deze zijn ingedeeld bij de grondtroepen en qua bediening niet ondergebracht bij 101 RPV-batterij. Wellicht gebeurt dit qua kenniscentrum op den duur wel.

Bij de opvolger van de Sperwer wordt gedacht aan een lichter systeem, dat

met een kleine groep bedienaren operationeel te maken (en te houden) is. Daardoor kunnen meerdere en kleinere RPV- of UAV-eenheden worden geformeerd dan nu het geval is. In het gunstigste geval zou iedere module straks kunnen beschikken over een UAV-eenheid.

102 Elektronische Oorlogsvoerings (EOV) compagnie

De EOV-compagnie beschikt over twee 'zware' pelotons met interceptie- en stoorcapaciteit op het pantsersielvoertuig Fuchs. Om met name de interceptie (opsporen, opvangen en herkennen van signalen) adequaat te kunnen uitvoeren, is een behoorlijk aantal verschillende systemen in gebruik, uiteenlopend van *manportable*, via Mercedes-Benz, tot de zware Fuchs pantservoertuigen. Om de inzetmogelijkheden te vergroten is de compagnie opgedeeld in detachementen.

Daarnaast beschikt de EOV-compagnie nog over een HFSSL-groep (*High Frequency Single Site Locator*), die in staat is over grotere afstanden te intercepteren.

102 EOV-compagnie is voorlopig nog gehuisvest op de Genmaj Kootkazerne in Garderen, maar ook deels in Eibergen en Ede-Oost.

Op termijn zal zij worden gehuisvest op de Lkol Tonnetkazerne in 't Harde.

103 Grondgebonden Verkenning (GGV) eskadron

Per januari 2006 is 41 Brigade Verkenning Eskadron (BVE) overgegaan naar 103 ISTAR-bataljon en gaat zij door het leven als 103 Grondgebonden Verkenningeskadron (GGV-esk). Het eskadron was al begonnen met de transformatie en gaat bestaan uit twaalf verkenningploegen van elk zes man, met uiteraard wat overhead.

In tegenstelling tot het voormalige 41 BVE vormt 103 (en straks ook 104) GGV-eskadron geen pelotons met een

inlichtingentaak ten behoeve van de manoeuvre, maar hoogwaardige zelfstandige ploegen met een inlichtingenverzameltaak ten behoeve van een inlichtingenbataljon.

De verkenners dienen te worden gearangschikt onder *Enhanced Recce (reconnaissance) Capacity*. Zij zijn getraind om met hun ploegen zelfstandig verkenning- en observatietaken te verrichten diep in de AOR, veelal gebruikmakend van *Covert Static Surveillance* of *Close Observation* technieken.

Het vroegtijdig observeren van locaties en doen en laten van *key persons (eyes on target)* ter ondersteuning van een latere operatie wordt ook wel aangeduid als *Close Target Recce (CTR)*. Survival- en bergbeklimmingstechnieken zijn een vast onderdeel van

hun opleiding. Daarom wordt regelmatig samengewerkt met de *Long Range Recce Patrols (LRRP)* van het Noorse ISTAR-bataljon.

Voor het zekerstellen van eigen medische ondersteuning is een deel van de verkenners, net als bij het KCT, opgeleid tot *Medic Special Forces (SF)*. De Medic SF moet in staat zijn een zwaargewonde tot 72 uur in leven te houden zonder geneeskundige steun.

Over de status en getraindheid van deze grondgebonden verkenners is veel verwarring en onbegrip. Zij zijn geen commando's, nemen ook zeker niet hun taken over, maar moeten wel worden getraind, ingezet en beschouwd als uitermate hoogwaardige *Intel asset*. Tevens leveren zij veelal extra beveiliging voor de *contact handlers* en de EOV'ers.

Fuchs peilvoertuig
(Foto AVDD; collectie NIMH)

Oefening van 103 ISTAR-bataljon in Duitsland (Foto AVDD; collectie NIMH)

De verkenningploegen beschikken over een ruim arsenaal aan wapens (waaronder Geweren Lange Afstand), verbindingsmiddelen en optische mogelijkheden (video- en fotocamera's met telelenzen en nachtzicht), alsmede Squire manportable radarsystemen. Qua voertuigen beschikken deze verkenners nu nog over MB's. Op termijn krijgen zij de beschikking over het Fennek-verkenningvoertuig met .50 mitrailleur. Dit is tevens een verbetering van de personele veiligheid.

Operationeel gezien worden de ploegen aangestuurd en ondersteund door Ops (operations) functionarissen (sensorspecialist verkenning) in de modulestaf. PC en OPC zijn beiden commandant van een ploeg. De verkenningploegen van beide eskadrons zijn de enige subeenheden die, behalve in de modules, ook zelfstandig zijn in te delen voor inlichtingenoperaties. Zelfs inzet als compleet eskadron blijft mogelijk.

Medio 2006 is het eskadron verhuisd naar de Lkol Tonnetkazerne in 't Harde.

104 Grondgebonden Verkenning (gv) eskadron

Vanaf juli 2006 is begonnen met de vulling, opleiding en opbouw van 104 GGV-eskadron. Voorlopig is ervoor gekozen de samenstelling, werkwijze en inzet identiek te houden aan 103 GGV-eskadron.

Zittend personeel van 103 wordt verdeeld over beide eskadrons om voldoende ervaring in beide eenheden (103 en 104) te behouden. Ook dit eskadron wordt gelegerd op de Lkol Tonnetkazerne in 't Harde.

Het ISTAR-concept

Van compagnie naar module

Al diverse malen viel het woord module. Maar wat wordt daar nu mee bedoeld?

Net als alle andere eenheden in de KL, is 103 ISTAR-bataljon opgebouwd uit compagnieën (batterijen en eskadrons). Dat is echter niet waar onze opdrachtgevers om vragen. Die willen een ISTAR-eenheid. En terecht, want hierin kunnen we met een effectieve combinatie van middelen (sensoren) een product afleveren.

De oorspronkelijk uitgedachte samenstelling van een ISTAR-module was:

- modulestaf (met ops en ASIC, inclusief sensorspecialisten) samengesteld uit personeel van bataljonsstaf en subeenheden;
- een radarpeloton met wapenlocatieradar van 101 Artost batterij;
- een EOv-detachement van 102 EOv-compagnie;

- een Field Support Team (*humint*) van het MI&St-eskadron;
- vier verkenningploegen (in totaal dus een peloton);
- een RPV-peloton van 101 RPV-batterij.

Zo samengesteld zou het mogelijk zijn drie modules te maken, waarvan er één altijd operationeel gereed zou staan voor uitzending. De KL dient (gebaseerd op de 'Prinsjesdagbrief') echter gelijktijdig twee missies te kunnen uitvoeren. Vandaar dat het noodzakelijk is dat het ISTAR-bataljon niet drie maar zes modules formeert en opleidt, waarvan er steeds twee operationeel gereed (en dus uitzendbaar) zijn.

Het ISTAR-concept draait eigenlijk vooral om het in elkaar grijpen van inlichtingsensoren, informatie, analyse en plotten van voorvallen en samenhang in het terrein (de eerdergenoemde Recognized Environmental Picture).

103 ISTAR-bataljon levert geen personeel en ook geen materieel. Het bataljon levert modules op maat. En die modules op maat leveren een product. Het hoofdproduct vormen geverifieerde en geanalyseerde inlichtingen. De bijproducten zijn de overige Intel-producten als Klimaat en Terrein Studies, terreinanalyses, *supintreps* (Supportive Intelligence Reports) enzovoort.

Om deze producten te kunnen maken is het van cruciaal belang dat zich verder niemand met het productieproces bemoeit. Is het product niet goed, dan mag men de maker erop af rekenen. Hoe het product tot stand komt is en blijft de zaak van de modulecommandant.

De modulecommandant en zijn plaatsvervanger (veelal de chief ASIC) sturen de module – dus ook de sensoren – aan. De modulecommandant zou ook de functie van CCIRM op zich kunnen nemen, maar soms is het beter

dit door een afzonderlijke functionaris te laten doen. In dat geval bepaalt de modulecommandant in elk geval wie de benodigde Intel gaat verzamelen (*tasking*) en ook wanneer.

Want een goed product ontstaat pas na deugdelijke voorbereiding, na vroegtijdige opbouw van de inlichtingenpositie, voldoende inlichtingen en grondige analyse van verworven inlichtingen. Dat kost tijd. Vrij veel tijd zelfs, waardoor het ISTAR-product bij een vier dagen durende FTX (Feeld Training Exercise) absoluut niet uit de verf komt. En dat is meer dan zonde. Juist om die tijd effectief te gebruiken is het streven zeer vroegtijdig te starten met het vullen van een database of in elk geval een incidentenhistorie.

Het concept van ISTAR is te ervaren aan de hand van het voorbeeld hiernaast.

De opleiding

Het zal duidelijk zijn dat veel functionarissen specialisten zijn die vele en langdurige opleidingen moeten volgen. Besloten is dan ook om het beheer en het aanvragen van cursussen (tot de ontvlechting van de P-dienst een taak van de sectie S1) onder te brengen bij de sectie S3 Opleiden en Trainen (O&T). Tevens is besloten deze deelsectie uit te breiden om de opleiding en training van alle modules goed te kunnen structureren en steunen.

De opleiding van modules is verdeeld in twee stadia. Allereerst een periode van O&T op niveau 1 (enkele man/vrouw) tot en met 3 (pelotonsniveau). Deze O&T is bij en onder leiding van de eigen eenheid, waarbij de Sergeant-Majoor Opleidingen (SMO) een belangrijke rol speelt in de organisatie en structurering van de opleiding.

De tweede periode is de modulevorming, waarbij eerst de module formeel wordt samengesteld. Hierna volgt de uitvoering van diverse moduleactiviteiten om er een 'module als

geheel' van te maken. De laatste fase hiervan voorziet in oefening en integratie met de eenheid waar de module tijdens zijn uitzending onder komt te vallen. Met name gezamenlijke stafprocedures maken hier deel van uit.

De beschikbare opleidingstijd per blok is afhankelijk van de uitzendingritmiek. Volgens de systematiek van recupereren/wederopbouw-opwerken-uitzendingen ligt er een periode van

Een ISTAR-module is samen met een complete task force op missie in het fictieve land Kafiristan.

Een contact handler spreekt met een contact en verneemt dat op locatie X een benedeider woont. Uit verschillende bronnen is gebleken dat deze benedeider verantwoordelijk lijkt te zijn voor de aanhoudende onrust en onveiligheid.

Een *walk-in* vertelt dat zijn familie, woonachtig op locatie Y wordt bedreigd. Als hij geen opslag van wapens en munitie in zijn schuur toestond, zou de familie worden vermoord. Vannacht zijn er kisten met wapens gebracht en is zijn schuur afgesloten. De *walk-in* heeft een gesprek opgevangen waarin aan de benedeider gerelateerde namen (gevonden in de database) zijn genoemd.

Het RPV-peloton lanceert een Sperwer om de genoemde locaties X en Y in beeld te brengen.

Commandant ISTAR-module draagt twee verkenningploegen op om, als Close Target Recce eenheid, zo spoedig mogelijk een observatiepost voor te bereiden, te betrekken en betrokkene minimaal 48 uur onder observatie te houden. Zodra mogelijk dienen beelden van de benedeider, zijn contacten en hun activiteiten als bewijsmateriaal naar de modulestaf te worden gezonden.

Daarnaast moet een klein deel van het EOVDetachment zo spoedig

maximaal acht maanden opleidings-tijd tussen twee uitzendingen. Dat is eigenlijk te weinig. Iedereen kent het fenomeen van verlof vóór en na een uitzending en de in acht te nemen recuperatietijd van een zojuist teruggekeerde eenheid. Dat knabbelt echter wel aan de beschikbare opleidings-tijd.

Om goed te kunnen opleiden en trainen zal het noodzakelijk zijn veelvuldig 'aan te haken' bij grotere een-

mogelijk gaan interceperen op de woonomgeving van de benedeider.

Uit opgevangen radioverkeer blijkt tevens dat handlangers van de benedeider een hinderlaag voor Nederlandse militairen plannen. Na nog enige tijd interceperen blijkt ook waar en wanneer de hinderlaag gaat plaatsvinden.

Inmiddels is het de verkenners opgevallen dat af en toe een oude bus op locatie X aankomt met groepen jonge mannen, die na een kort verblijf weer vertrekken.

De task force wordt gewaarschuwd voor een op handen zijnde aanslag, waarna deze besluit in te laten grijpen door de ingedeelde battlegroup. Voorafgaande aan het verwachte tijdstip van de hinderlaag komt de oude bus met mannen aan op locatie X en vertrekt na enkele uren. Gelijktijdig vertrekt er een pick-up busje. Dit rijdt naar locatie Y om wapens en munitie op te halen.

Dit alles wordt waargenomen, gevolgd en op beeld vastgelegd tijdens de vlucht van een Sperwer.

Zo spoedig mogelijk worden de manoeuvre- en politie-eenheden geïnformeerd en belast met het afblokken van de bus en de pick-up en het arresteren van de inzittenden. De hinderlaag is vrijdeld. In een tweede fase worden de wapenopslag en de benedeider aangepakt. Ten slotte verhoren ondervragers van het Field Support Team de *detainees*.

heden. Zelden vallen de door hen geplande activiteiten in voor ons gunstige periodes. Immers, intern zal nog heel veel moeten worden geoefend op (staf-)procedures en dergelijke. Zodra mogelijk zal daarom weer worden overgegaan op opleidingsblokken van vier maanden niveau 1-3 (recuperatie, aanvulling, herstel opleidingsniveau), acht maanden niveau 4 (opwerken en modulevorming) en daarna zes maanden operationeel gereed (het welbekende 18-maanden-ritme).

In de systematiek van opleiden en trainen is het compagniesniveau benoemd als niveau 4. Dit niveau 4 geldt ook voor de ISTAR-module. Echter, de inlichtingsensoren voeren hun taken steeds uit op maximaal niveau 3. Dat geldt voor:

- de verkenningploeg, die zijn twee bemanningen van drie man als niveau 2 beschouwt;
- het Field Support Team, dat zijn contact handlers-ploegen als niveau 2 beschouwt;
- het EOY-detachement dat zijn EOY-ploegen (Mobile EW Team, Wide-Eye en dergelijke) als niveau 2 beschouwt;
- een radarpeloton WLR (niveau 3) dat het Doel Evaluatie Centrum en de beide radarploegen als niveau 2 beschouwt;
- RPV-peloton dat per definitie niveau 3 is omdat het ene deel van het peloton niet zonder het andere kan;
- en natuurlijk ook voor de modulestaf als geheel, terwijl delen als Ops en ASIC als niveau 2 kunnen worden beschouwd.

Specialismen

Als het bataljon volledig gevuld is conform de huidige planning, dan telt het ruim 760 functieplaatsen. Dat lijkt veel, maar de praktijk wijst uit dat dit nogal tegenvalt. Het bataljon kent zeer veel specia-

Oefening van 103 ISTAR-bataljon in Duitsland (Foto AVDD; collectie NIMH)

listen die langdurige opleidingen moeten volgen, terwijl er op brigade-niveau en bij Opleidings- en Trainingscentrum Operatiën (OTCOPN) nauwelijks personeel te vinden is dat de specialismen beheerst en het bataljon zou kunnen steunen. Daardoor is het de komende jaren bij 103 ISTAR-bataljon ‘alle hens aan dek’.

Kleine eenheden die tijdens de moduleoefeningen optreden als *Force Protection* (FP) eenheid zijn nauwelijks te vinden, zelfs niet bij de gelijktijdig uit te zenden rotaties. De FP moet dus bij oefeningen uit eigen gelederen komen.

Personeel dat niet is uitgezonden of bezig is met recupereren dan wel voorbereiden, zal daarom moeten worden ingezet voor trainingsondersteuning (logistiek, O/T, *roleplay*, *force protection*) of voor aanvulling van incomplete subeenheden.

Ten slotte

De gebeurtenissen van en sinds 11 september 2001, hoe gruwelijk ook, hebben voor de inlichtingenwereld wel degelijk tot grote verbeteringen geleid. De oprichting van 103 ISTAR-bataljon was er één van.

Door maximale integratie en samenwerking door alle delen van de ISTAR-module, het uitbuiten van hun specialismen en het in kaart brengen van inlichtingen en patronen ontstaat een

goed inlichtingenproduct volgens het ISTAR-concept. ISTAR houdt zich niet bezig met manoeuvre, maar levert slechts de broodnodige inlichtingen aan.

Het bataljon is nu hard op weg om een onmisbare inlichtingenleverancier voor de eenheden op missie te worden. Iedereen bij het bataljon is er van doordrongen dat we er de komende jaren met zijn allen de schouders onder moeten zetten. Wat ISTAR nog nodig heeft: meer tijd voor vulling, opleiding en training, iets meer steun en begrip voor de mogelijkheden en beperkingen van het bataljon en meer naamsbekendheid.

Onze krijgsmacht is inmiddels zover dat er een Defensie Inlichtingen en Veiligheids Instituut (DIVI) is opgericht – dat eveneens in 't Harde zal worden gehuisvest – en dat er voor het personeel een monitor en toegevoegd officier Inlichtingen en Veiligheid is. Daardoor is het eenvoudiger personeel voor het inlichtingendo-
meïen te werven en te behouden.

Ver voor onze jaartelling vond de Chinese strateeg en filosoof Sun Tzu al dat het verstandiger was eerst grondig het doen en laten van de vijand te bestuderen en daarna pas te vechten. Heden ten dage zijn conflicten in crisisgebieden dermate gecompliceerd, dat de essentie van deze wijsheid ook nu nog staat als een huis.

Wederopbouw in Zuid-Afghanistan

A.T. Vermeij – kolonel der fuseliers

P.B. Soldaat – luitenant-kolonel luchtdoelartillerie*

Inleiding

Sinds begin 2006 levert Nederland een bijdrage aan het multinationale hoofdkwartier in het zuiden van Afghanistan. Gezien de ons gebleken onbekendheid van vele collegae in Nederland met de situatie in Zuid-Afghanistan (buiten de provincie Uruzgan) lijkt het ons nuttig onze ervaringen op schrift te stellen en aan het lezerspubliek van de *Militaire Spectator* aan te bieden.

Dit artikel bestaat uit een korte beschrijving van de taken van het *Regional Command South* (RC-S) dat voor het hele zuiden verantwoordelijk is. We gaan daarbij in op de internationale samenwerking en de operationele speerpunten.

Daarnaast geven we een inkijk in operatie Medusa; de grootste brigadeaanval uit de geschiedenis van NAVO. Ten slotte belichten we kort het optreden van Nederlanders in Uruzgan vanuit het perspectief van RC-S.

Dit artikel is gebaseerd op ervaringen van de auteurs toen zij ingebed waren in het door Canada geleide hoofd-

kwartier in de periode van juni tot eind oktober 2006. Op 1 november 2006 werd het commando over RC-S overgedragen aan de Nederlandse generaal-majoor Van Loon en de staf van de 43^e Gemechaniseerde Brigade.

Afghanistan

RC-S moet zijn opdracht uitvoeren in een moeilijke omgeving. Behalve de nationale, Nederlandse en internationale factoren van invloed is immers ook de Afghaanse context bepalend voor het succes van de operatie: de tribale maatschappij, het imago van de Afghaanse regering, opvattingen over corruptie, de Afghaanse cultuur en het gewapend verzet.

Tribale maatschappij

Het is van groot belang om inzicht te hebben in de verhoudingen tussen de vele bevolkingsgroepen en hun samenhang. Hiervoor is de steun van deskundigen noodzakelijk; dit kan worden zeker gesteld door middel van bijvoorbeeld een antropoloog of een betrouwbare tolk die tevens optreedt als cultureel adviseur.

Het op deze wijze onderkennen van oorzaken van conflicten tussen stammen en de redenen waarom bepaalde groepen hun steun geven aan de Taliban (of juist krijgen van) kan leiden

tot een geweldloze oplossing van conflicten.

Dit inzicht is ook echt noodzakelijk voor de (weder)opbouw, anders is er een risico dat projecten verkeerd worden toebedeeld, en dat levert meer kwaad op dan goed.

Imago van de regering

De Afghaanse regering heeft een groot imago probleem. Sinds circa 23 jaar heeft er geen reguliere centrale regering bestaan die iets voor de bevolking heeft betekend. Er is bovendien, zeker in de afgelegen landelijke gebieden (zoals in Zuid-Afghanistan), een natuurlijk wantrouwen tegen alles wat van 'buiten' komt.

De bevolking is vooral op het familie- en stamverband gericht, omdat men heeft geleerd om hierdoor te overleven. Het is derhalve van vitaal belang dat leden van de regering of hun vertegenwoordigers naar buiten treden. Dat zij ook de afgelegen gebieden bezoeken en daar belangstelling tonen, en vooral hun nut bewijzen, door bijvoorbeeld projecten te (laten) starten en dit breed uit te meten in de media.

Opvattingen over corruptie

Het Nederlandse (westerse) beeld van corruptie komt niet overeen met het Afghaanse beeld. Uiteraard is het laten verdwijnen van grote geldbedragen ook in Afghanistan fout, maar fa-

* A.T. Vermeij en P.B. Soldaat hebben van juni tot eind oktober 2006 respectievelijk gefunctioneerd als Plaatsvervangend commandant en Hoofd J5 van *Regional Command South ISAF* in Kandahar.

milieleden aan een goede baan helpen bijvoorbeeld, is een morele verplichting. Als iemand in Afghanistan een goede positie bereikt, is hem dat gelukt door de steun van de familie of de stam.

Daardoor heeft de betrokkene de morele verplichting om 'zijn supporters' ook vooruit te helpen. Dit soort informele netwerken (familie, stam) doorkruist alle formele hiërarchische bestuurslagen en andere structuren, hetgeen voor de Afghaanse regering complicerend en in ons (westerse) beeld problematisch is.

Cultuur

De voorbereidingen in Nederland op het functioneren in de Afghaanse maatschappij zijn uitstekend. Bovendien hebben Nederlandse militairen in het algemeen een meer dan gemiddeld (internationaal gezien) inlevingsvermogen en respect voor de in Afghanistan geldende waarden en normen.

Naast de door Defensie georganiseerde voorbereidingen, is het ook erg zinvol gebleken om wat boeken te lezen die inzicht verschaffen in het leven van alledag of het gedachtegoed van andersdenkenden, zoals *De vliegeraar*, *De boekhandelaar van Kabul* of de *Taliban* en andere in de leeswijzer van het NIMH aangegeven boeken.

Gewapend verzet

Er is in heel Afghanistan nog steeds gewapend verzet van de opstandelingen; vooral Taliban, maar ook HIG (*Hesb e-Islami Gulbuddin*) en Al Qaida. Het geweldsniveau in RC-S is nog steeds hoog. Onze ervaring is dat dit door bezoekers in beginsel wordt onderschat. Dagelijks zijn er in RC-S tussen de 10 en 20 *Significant Actions* die kunnen bestaan uit IED-aanslagen (*Improvised Explosive Devices*), hinderlagen, mortier- en raketaanvallen en zelfmoordaanslagen.

Het merendeel van deze aanvallen vond gedurende onze missie overigens buiten Uruzgan plaats en ook in de rest van Afghanistan was het gewelds-

Task Force Uruzgan, Tarin Kowt. Iedereen die het ziekenhuis wil bezoeken op momenten dat mensen van het PRT daar aanwezig zijn, wordt gefouilleerd (Foto AVDD, R. Frigge)

niveau niet zo hoog. Het verzet is afkomstig van de in 2001 door de Amerikanen verdreven fundamentalistische en repressieve Taliban, die zich vanuit hun zuidelijke 'heartland' blijven verzetten tegen de in hun ogen 'verderfelijke' westerse overheersing.

Door het hoge geweldsniveau is het dan ook lastig voor hulpverleningsorganisaties om buiten de beveiligde kampen te werken. De meesten op-

teren om in militair beveiligde konvoien mee te rijden en onder de bescherming van ISAF te werken.

Taken van 'Regional Command South'

De opdracht van RC-S is:

RC-S assists the Government of Afghanistan in building its capacity,

Het gebied van verantwoordelijkheid van RC-S beslaat ruim 220.000 vierkante kilometer

authority and influence by prioritising and synchronising reconstruction and development programs with security operations, with full engagement of ANSF, in order to set the conditions for a secure and stable Afghanistan.

Het gebied waar RC-S verantwoordelijk voor is, is zeer groot. Het gebied beslaat ruim 220.000 vierkante kilometer; de afstand noord-zuid is ongeveer 400 kilometer en oost-west 650 kilometer; ongeveer 5,5 keer Nederland. De 6 provincies tellen ongeveer 7 miljoen inwoners. De tijd die het overbruggen van een afstand vergt, is niet vergelijkbaar met Nederland en wordt vaak in uren uitgedrukt (door ons), of in dagreizen per kameel (door boeren) of in pakjes sigaretten (door vrachtwagenchauffeurs).

In de provincie Kandahar ligt de op een na belangrijkste stad van het land; Kandahar City, met circa 700.000 inwoners. Circa 20 kilometer zuid-oost van de stad ligt *Kandahar Airfield* (KAF) waar het hoofdkwartier van RC-S is gevestigd. Hiervandaan vinden heel veel vliegbewegingen van RC-S plaats.

KAF is bovendien het grootste logistieke steunpunt in velerlei opzichten.

Ook werken vanuit Kandahar de meeste hulpverleningsorganisaties: UNAMA (*UN Assistance Mission in Afghanistan*), *UN-agencies* en *Non-Governmental Organisations (NGO's)* en *International Organisations (IO's)*. In deze provincie werken verder een Canadees bataljon en *Provincial Reconstruction Team* (PRT) die vanaf 1 november zijn samengevoegd onder een kleine, Canadese brigadestaf.

In de provincie Helmand werken een Brits bataljon en PRT, ondersteund door een Deense verkenningseenheid en een Estlands pantserinfanteriepeloton. Ook zij werken onder één brigadecommando.

In de provincie Uruzgan werken, onder een centraal commando (de TF-U) een Nederlands bataljon en PRT, ondersteund door een Australische geniecompagnie met een eigen beveiligingscompagnie.

In de provincie Zabul werken een Roemeens bataljon en een Ameri-

kaans PRT, hier echter zonder een gemeenschappelijk hoofdkwartier. In de provinciehoofdstad Qalat is ook een UNAMA-bureau gevestigd.

Door ondervulling van de CJSOR (*Combined Joint Statement of Requirements*): dit is de binnen de NAVO overeengekomen organisatie en omvang van de troepenmacht) zijn in de provincies Nimroz, Day Kundi en langs de grens met Pakistan geen grote ISAF-eenheden aanwezig.

Verder wordt RC-S door het gehele gebied heen ondersteund door Amerikaanse en andere *special forces*-eenheden.

Het operatieplan

Het operatieplan van RC-S is erop gericht om via drie operatielijnen een toestand van veiligheid en rust te bereiken waarbij de Afghaanse overheid in staat is om normaal te regeren. Hiertoe werkt RC-S aan de veiligheid, de rust en de vrede in ons gebied, door het Afghaanse leger en de politie goed te trainen, een goede uitrusting te geven en samen met hen de orde te handhaven.

Hierbij is het noodzakelijk dat onze eenheden het Afghaanse leger en de politie steunen bij acties om de tegenstanders van de democratisch gekozen Afghaanse regering gevangen te nemen of uit te schakelen. Het gaat hierbij niet om politieke tegenstanders maar om terroristen, zoals Taliban, HIG en Al Qaida, die door te dreigen met (of het daadwerkelijk uitoefenen van) geweld, zoals bomaanslagen en andere vormen van terreur, de wederopbouw van Afghanistan proberen te belemmeren.

De tweede operatielijn is de bestuurlijke en juridische wederopbouw. Het is al meer dan 23 jaar geleden dat er voor het laatst een gekozen regering in Afghanistan was. Ook is het al zo'n 23 jaar geleden dat overheidsinstanties, zoals provincie-, districts-, en gemeentelijke besturen, uitvoerende directies en diensten iets wezenlijks voor de bevolking hebben betekend. Daarom wordt momenteel hard ge-

Basiskamp van 1 (NL) PRT Pol-e Khomri in Afghanistan

(Foto collectie NIMH)

werkt aan training en coaching van bestuurders op alle niveaus door onze PRT's. Bovendien wordt er gewerkt aan de wederopbouw van de rechtsstaat met een adequaat juridisch systeem en een goed georganiseerd gezondheidswezen.

De derde operatielijn is de economische en infrastructurele wederopbouw.

De afgelopen jaren is Afghanistan op dit terrein behoorlijk in verval geraakt en er is door de oorlogen veel infrastructuur vernield. Ons huidige werk en onze plannen zijn er op gericht om samen met de Afghaanse overheid het land ook op dit terrein weer op te bouwen.

Aanvullend onderwijs voor vrouwen

Het gaat hierbij vooral om de Afghaanse burgers die recht hebben op menswaardige levensomstandigheden en een toekomstperspectief. In dit kader wordt er hard gewerkt aan: wegen, bruggen, vliegvelden, elektriciteitsvoorzieningen, bronnen voor drinkwater, irrigatiekanalen, politieposten, *districtcenters*, scholen, vaktechnische opleidingen, ziekenhuizen en klinieken, et cetera.

ISAF is een militaire organisatie. De samenwerking met IO's, NGO's en de lokale overheid is een voorbeeld voor de toekomst. Iedereen weet dat hij niet zonder de ander kan en ook 'hard-core' NGO's onderkennen hier de noodzaak van de militaire presentie. Hierdoor ontstaat een goed afgestemd samenwerkingsverband tussen militairen, diplomaten, ontwikkelingswerkers en nog een breed scala aan specialismen.

De organisatie van de staf

De organisatie van de staf van RC-S was opgebouwd uit circa 240 functies, waarvan 35 Nederlandse. De staf was vooral ingericht als tactisch hoofdkwartier op brigadeniveau. Al snel werd duidelijk dat zowel de omgeving waarin werd opgetreden als de operaties dermate complex waren dat het werk- en denkniveau van RC-S, door onder meer samenwerking met vele nationaliteiten, NGO's en IO's, ANA (*Afghan National Army*), ANP (*Afghan National Police*), gouverneurs en andere bestuurders uitgroeide naar het operationele niveau.

Het is echter niet nodig om RC-S als een complete divisiestaf in te richten,

grale benadering door de staf. De staf van generaal-majoor Van Loon zal zich op basis van deze bevindingen gedurende haar periode verder ontwikkelen.

In de staf wordt een grote verscheidenheid aan verbindingsmiddelen en ICT gebruikt: Amerikaanse, Canadese en allerlei nationale middelen. Gemiddeld heeft iedereen in zijn branch vier verschillende telefoons op zijn bureau staan en vier computersystemen.

Het is voor de systeembeheerders en de J6 een lastige opgave, maar voor de gebruikers levert dit geen onoverkomelijke problemen op, alhoewel het doorsturen van informatie er soms wel door bemoeilijkt wordt.

Operatie Medusa. De provincie Kandahar wordt beveiligd opdat vluchtelingen er kunnen terugkeren, september 2006

(Foto TFA OP ATHENA, L. Penney; collectie NIMH)

maar ten opzichte van de huidige (brigade)staf zijn er toch wat versterkingen nodig, zoals J5 (lange-termijnplannen), vuursteun, coördinatie van grond-luchtoptreden en J9 (CIMIC en wederopbouw). Hieraan gerelateerd is het noodzakelijk dat de planningshorizon ook verder weg komt te liggen (conform het operationele niveau).

Daarnaast vergt de complexiteit van de problemen en uitdagingen in het gebied van RC-S ook een meer inte-

Media en Informatie Operaties

Het beïnvloeden van doelgroepen is een essentieel onderdeel van de gevechtskracht van een commandant. In dit kader onderkennen we vanuit RC-S verschillende doelgroepen: de lokale Afghaanse bevolking, Taliban, internationale gemeenschap, troepenleverende land(en), regio van het land waar de troepen vandaan komen, et cetera. Het is essentieel dat er synchronisatie plaatsvindt tussen de commandant en de diverse instanties,

zodat er geen suboptimalisatie plaatsvindt naar bijvoorbeeld alleen het eigen nationale niveau.

Vooraf bezoekende ambassadeurs, generaals en ministers zijn zeer belangrijk voor het draagvlak en het voortzettingsvermogen, hoeveel inbreuk ze ook maken op de beschikbare helikoptercapaciteit.

Dit uiterst belangrijke werkveld vergt een integrale aanpak, waarbij niet alleen wordt gekeken naar het nationale belang, maar ook naar de wereldopinie en naar de operationele strijd om het *Centre of Gravity*, 'het vertrouwen van de Afghaanse bevolking', die allen kritische succesfactoren zijn voor het slagen van de operatie.

Wederopbouw

Er wordt momenteel al heel veel geld uitgegeven aan (weder-)opbouw in RC-S. Helaas wordt een deel hiervan weer tenietgedaan door aanslagen en andere acties van de Taliban. Een aandachtspunt bij wederopbouwprojecten is dat men niet alleen luistert naar de wensen van de bestuurders op bijvoorbeeld provinciaal niveau, maar ook naar het 'gewone volk in de straat', waarvan de belangen nog niet altijd goed door het lokale bestuur behartigd worden.

Bovendien moeten wederopbouwprojecten ook passen binnen de integrale benadering van RC-S en het te bereiken effect met zogeheten kinetische en non-kinetische middelen. Dus een mooi project moet worden gedoneerd als een aanmoedigingspremie of als een beloning voor een bepaalde gemeenschap, afgestemd op het operationele optreden. Dit vergt ook de nodige afstemming met aandacht in de media en alles moet bovendien plaatsvinden namens de Afghaanse regering (de zogenaamde '*Afghan face on everything*'). We zijn hier immers ook om het vertrouwen in de Afghaanse regering te bevorderen.

Illustratief voor de wederopbouw en de vooruitgang is het aantal projecten dat in 2006 reeds in RC-S is afgerond of nu in uitvoering is: de renovatie

Canadees pantservoertuig tijdens operatie Medusa, september 2006

(Foto Canadian Army; collectie NIMH)

van vijf moskeën, de bouw van achttien ziekenhuizen/klinieken, negentien irrigatie-/waterprojecten, negentertig wegen- en bruggenprojecten, achtendertig projecten in het kader van de bestuurlijke wederopbouw, ruim honderdtien werkgelegenheidsprojecten en vijfentwintig scholen.

Daarnaast is er een veelvoud hiervan aan projecten in de planning. Opvallende grote projecten zijn het opknappen en openstellen van civiele vliegvelden (Tarin Kowt, Lashkar-Gah, Qalat en Kandahar International Airport) alsmede het Kajaki-damproject waarmee de stroomverzorging in het zuiden wordt zeker gesteld.

Duidelijke tekenen van vooruitgang zijn ook de sterk toegenomen auto-dichtheid in RC-S sinds het optreden 2002, de drukte op straat in Kandahar-stad, het economisch verkeer en zelfs files op *Highway 1* (de grote autorondweg door Afghanistan).

Daarnaast wordt er veel aandacht aan het onderwijs besteed; in 2001 gingen er circa 750.000 jongens naar school en in 2006 al zes miljoen kinderen, waarvan eenderde meisjes. Dit zijn allemaal tekenen dat het de goede kant op gaat met Afghanistan.

PRT's

De samenstelling, het mandaat en de slagvaardigheid van de PRT's zijn erg verschillend. Sommige PRT's hebben wel veel deskundigheid, maar geen bevoegdheid om snel projecten te starten en geld uit te geven. Verder is de agenda van de PRT's sterk nationaal bepaald, hetgeen verklaarbaar en begrijpelijk is.

Desondanks probeert RC-S het werk van de PRT's zoveel mogelijk te synchroniseren en te voorkomen dat de bevolking zich in een bepaalde provincie achtergesteld voelt door het (minder slagvaardige) optreden van een PRT. Toch vergt ook de provinciale aanpak een betere afstemming in het voortraject, omdat RC-S maar beperkte mogelijkheden heeft om de output van de PRT's in het operatiegebied te beïnvloeden.

Internationale samenwerking

Afhankelijkheid van de Amerikanen

Vooraf bij operatie Medusa kwam aan het licht dat de Europese NAVO-landen toch wel een groot gebrek hebben aan *enablers* om de operatie uit te kunnen

voeren, hetgeen een herbezinning vergt. Voor een deel is dit te wijten aan de samenstelling van de CJSOR (*Combined Joint Statement of Operational Requirements*) voor ISAF. Onze conclusie tijdens operatie Medusa was in elk geval dat wij vooral voor de *enablers* te vaak moesten terugval- len op de middelen van de vs.

Het betrof hier dan vooral ISTAR *as- sets* zoals af luister- en peilapparatuur, grondsensoren en waarnemingsmid- delen (Predator). Daarnaast was er een tekort aan helikopters en lucht- transport alsmede luchtsteun. Ook is er te weinig genie-constructiecapa- citeit en is er een gebrek aan *Route- Clearing-Packages* (RCP).

Vanaf 1 augustus 2007 zal de NAVO de verzorging en onderhoud van *Kanda- har Airfield* (KAF) van de Amerikanen moeten overnemen, en het ziet er niet naar uit dat er één land opstaat om die taak over te nemen. Naar onze in- schatting zullen dan ook vele logistie- ke diensten nationaal verzorgd moe- ten gaan worden, hetgeen niet alleen minder efficiënt en effectief is, maar ook simpelweg veel extra middelen zal vergen.

'Caveats'

Over het algemeen kwamen de doctri- ne en tactiek van de diverse nationali- teiten sterk overeen en leidden derhal- ve in het algemeen niet tot problemen. Wel leidden de *caveats* (nationaal vastgelegde beperkingen voor de inzet van de diverse nationale con- tingenten) er binnen ISAF toe dat er feitelijk geen enkel land van elders RC-S in Afghanistan kon ondersteunen of deelnemen aan de diverse ope- raties. Nationale regeringen maken eigen inschattingen over gevaar.

Ook binnen RC-S werden de activitei- ten erg op de 'eigen' provincie gecon- centreerd en was het verlenen van broodnodige bijstand over de pro- vinciegrenzen heen vaak lastig. Deels werd dit veroorzaakt doordat veel lan- den zelf met weinig troepen in een groot gebied werken, maar zeker ook door eigen nationale politiek. Hieruit

voortvloeiend was voortdurend over- leg met de contingentscommandan- ten, de ambassadeurs en de 'hoofd- steden' noodzakelijk. Daarbij was een goede relatie met alle partijen on- ontbeerlijk. Dit vergde een goed net- werk, hetgeen nuttig en noodzakelijk- was, maar ook erg tijdrovend.

Operationele speerpunten

Internationale steun aan de Taliban

In het gebied van verantwoordelijk- heid van RC-S bevinden zich vooral opstandelingen uit de Taliban-gelede- ren. De Taliban zelf wordt gesteund door Al Qaida, HIG en buitenlanders (waaronder Pakistani). Naast de vrij- heid van handelen die de Taliban-lei- ding (de zogenaamde 'Quetta-shura') in Pakistan geniet om leiding te geven aan deze organisatie en ter plaatse haar leden te werven en te trainen, vinden er ook leveranties van wapens, munitie en andere middelen plaats. Naast deze steun – waarvoor bewijzen zijn – krijgt de Taliban ook (financiële) steun uit andere landen.

Hoewel RC-S nog in afwachting is van een speciale taskforce om de grens beter dicht te houden, komt de beveii-

liging van de grenzen vooral toe aan de Afghanen zelf. In het gebied van verantwoordelijkheid van RC-S beveii- ligen vanaf Afghaanse zijde twee ABP (*Afghan Border Police*) brigades de grenzen. Om de infiltratie van Ta- liban te ontregelen worden door RC-S de contacten met het Pakistaanse 12^e (grensbeveiligings-)korps verder aan- gehaald. Deze militaire eenheid be- staat uit ongeveer 80.000 man en de eerste contacten ermee op RC-niveau zijn als goed te kenschetsen.

Een merkwaardig aspect van de grensbewaking met Pakistan is dat de Pakistaanse grensbewakingseenheden alleen de verharde wegen en 20 meter links en rechts ervan mogen contro- leren. Dit betekent dat bij elke grens- post er op 21 meter links en rechts van de verharde weg een onverhard pad ligt, waar iedereen die niet wil worden gecontroleerd de grens over gaat.

Gezien de ruigte en de lengte van het grensgebied is het onmogelijk om de grens echt dicht te houden. Maar een steviger controleregime bij de grote, verharde overgangen zou al veel ille- gale overschrijdingen van mensen en materieel beperken.

Duitse militairen in gesprek met de lokale bevolking (Foto collectie NIMH)

Dit geldt overigens ook voor de grens met Iran in de provincie Nimroz, waarvoor RC-S geen troepen beschikbaar heeft. Deze grens krijgt van RC-S minder aandacht omdat de gevolgen van het 'illegale' grensverkeer voor ons niet direct zichtbaar zijn.

Vertrouwen in de Afghaanse regering

Een positieve invloed van de regering op de leefomstandigheden van de bevolking is bij die bevolking zoals gezegd onbekend. Bovendien is het voor de regering en de provincie- en districtbestuurders een nieuw fenomeen om iets voor de bevolking te betekenen. Elke vorm van een overheidsapparaat (bureaucratie) moet van de grond af worden opgebouwd.

Bovendien werkt de eerder beschreven cultuur – waar Nederlanders nogal wat corruptie in onderkennen – niet mee aan het opbouwen van vertrouwen. Het speerpunt dat RC-S hierbij onderkent, is dat alles wat we doen met een 'Afghan face' moet worden gedaan, dus namens de Afghaanse (eventueel lokale) overheid.

Op deze wijze proberen wij de connectie tussen de regering uit Kabul en de bevolking weer tot stand te bren-

gen. Dit begint met het simpelweg laten doorknippen van het lint bij de oplevering van een groot project. Het belang van dit vertrouwen van de bevolking is evident en wordt derhalve vertaald in het *Centre of Gravity* van ISAF, de Afghaanse regering en de Taliban. Dat *Centre of Gravity* is namelijk voor allemaal hetzelfde: 'het vertrouwen van de bevolking'.

Positie en rol van de Mullah's

In de overwegend ongeletterde en sterk religieuze Afghaanse samenleving is de invloed van de Mullah's heel groot. De meeste Mullah's komen voort uit de armste milieus, waar de jongens bij gebrek aan een goed toekomstperspectief naar de (gratis Taliban-) madrasses (Koranscholen) in Pakistan worden gestuurd en daar worden getraind in religieuze en militaire aspecten.

Na de training keren deze Taliban (-studenten) terug naar Afghanistan als strijder of als Mullah. Er zijn ook in Afghanistan wel madrasses, maar de private madrasses zijn duur en de overheidsmadrasses hebben een slechte naam. Daarbij komt nog dat momenteel slechts circa tien procent van de Mullah's door de overheid

wordt betaald (10 \$ per maand) en dat de overigen doorgaans steun ontvangen van de Taliban, en dus ook pro-Taliban preken.

De kern van ons overleg met de staf van ISAF en het ministerie van Religieuze Zaken bestaat ten eerste uit een betere en gratis Mullah-opleiding, met een gecontroleerd curriculum in Afghanistan, en ten tweede uit een fatsoenlijke betaling van alle Mullah's. Daarnaast zal binnen RC-S al zoveel mogelijk worden getracht het vertrouwen van de Mullah's te winnen door contacten te leggen en hulp te bieden, bijvoorbeeld voor brandstof voor de moskee gedurende de winter of het opknappen van de moskee. Voor een effectieve aanpak is ook reeds aan Nederland gevraagd om een moslim Geestelijk Verzorger in te zetten.

Bestrijding van de papaverteelt

Het is evident dat de papaverteelt ('poppy') in Afghanistan zo snel mogelijk moet worden beëindigd, omdat dit bijdraagt aan de financiering van de activiteiten van alle tegenstanders van de gekozen regering. Hiervoor is een team van externe internationale organisaties in samenwerking met de Afghaanse regering verantwoordelijk. Zij hebben onder meer een speciaal *counter narcotics* ministerie opgezet alsmede een *eradication force*.

Deze *eradication force* heeft het afgelopen voorjaar nogal rigouzeus en zonder enige afstemming met RC-S een aanzienlijk deel van de 'poppy-oogst' vernietigd. Deze *eradication force* moest worden gesteund door de ANA en werd door de 'gewone' Afghanen dus als onderdeel van de coalitietroepen en ISAF gezien.

Hierdoor heeft de Taliban, die zelf ook belangen heeft in de productie van opium, er veel sympathisanten bijgekregen, namelijk de boeren die hun oogst verloren zagen gaan en de rijke drugsmafia. Voor het komende voorjaar probeert RC-S nu in overleg de aanpak te synchroniseren, zodat eerst de drugsmafia – die een aan-

Amerikaanse militairen doneren winterjassen, truien, dekens, voedsel en schoenen aan de bevolking van Zanto Kalay, Afghanistan 2006

(Foto u.s. Army, A. Reynolds; collectie NIMH)

zienlijk deel van de boeren in zijn macht heeft – wordt aangepakt. Tegelijkertijd moet de kwaliteit van de bruikbare landbouwgrond worden verhoogd en de omvang van de gebieden worden uitgebreid en moet er aan de boeren alternatieve gewassen (zoals saffraan) worden aangeboden.

Op deze wijze kan stapsgewijs worden overgegaan van papaverteelt op alternatieve gewassen. Dit zal wel enkele jaren vergen. Hier is sprake van een lastig dilemma. Uiteraard dient de productie van opium te worden aangepakt. Tegelijkertijd moet er wel sprake zijn van een alternatief voor de boeren.

Grond-luchtoptreden

Ondanks dat de uiteindelijke resultaten bevredigend waren, blijkt dat er tijdens de start van een missie bij de meeste nationaliteiten onwennigheid is in de grond-luchtsamenwerking. De meeste piloten hadden tijdens oefeningen alleen met een TACP (*Tactical Air Control Party*), maar zelden met echte grondtroepen geoefend, en de meeste grondtroepen hadden zelden met echte luchtsteun gewerkt.

Alleen de ingedeelde TACP's hadden ervaring opgedaan tijdens hun separate trainingen. Meer 'live' en 'full-blown' oefeningen zijn dus essentieel. Daarnaast is het van belang dat er een werkend grond-luchtidentificatiesysteem (IFF) wordt gebruikt. Naar verluidt, wordt er al jaren aan zo'n (NAVO-)project gewerkt, maar helaas nog zonder afdoende resultaat.

Overigens kan RC-S beschikken over een ruim scala aan verschillende vliegtuigtipes.

'3-Block war'

Tijdens deze ISAF-missie worden er parallel gevechtsoperaties, humanitaire hulpacties en wederopbouwactiviteiten uitgevoerd. Meestal zijn deze deeloperaties geografisch gescheiden, maar soms maken ze deel uit van een integraal operatieplan, zoals bij operatie Medusa.

Terwijl het bataljon vooraan nog Taliban aan het uitschakelen was, werd

een kilometer naar achteren al aan wederopbouw gedaan door middel van *cash-for-work* ten behoeve van wegherstel en een irrigatiekanaal.

Cash for Work-project

'Intell driven' operaties

Tijdens deze ISAF-missie, die gericht is op *counter-insurgency* en wederopbouw, zijn tijdige en juiste inlichtingen essentieel. Het is bijvoorbeeld zinloos gebleken om op basis van vage vermoedens een grote *sweep* uit te voeren door een vallei, omdat de dan aanwezige tegenstanders gewoon worden gewaarschuwd via hun alarmeringssysteem.

Daarbij heeft de tegenstander twee keuzes: vechten (doorgaans als de ISAF-eenheid klein is) of vertrekken (bij een ISAF-overmacht), waarbij ze dan hun wapens 'onder het bed' verstoppen en onbelemmerd wegwandelen. Het verkrijgen van inlichtingen uit de bevolking door middel van het vergroten van de HUMINT-capaciteit moet verder worden ontwikkeld.

Operatie Medusa

Historie

Zoals in de inleiding is gezegd, heeft afgelopen september de grootste NAVO-aanval tot nu toe plaatsgevonden. Het speelde zich zo'n 20 kilometer ten zuidwesten van de stad Kandahar af. Deze stad, met een omvang van circa 700.000 inwoners, is reeds decennialang de tweede belangrijkste stad van Afghanistan.

Het bedreigen en/of innemen van Kandahar gebeurde steeds vanuit de nabijgelegen Panjwayi- en Pashmul-

vallei. De Russen hebben zich in dit gebied tijdens hun laatste slag in 1989 met een divisie 'stukgelopen' en de Mujaheddin hebben daarna vanuit Panjwayi en Pashmul de stad Kandahar veroverd. De Taliban zijn in 1996 vervolgens het offensief ter overname van de macht op de Mujaheddin gestart door vanuit dit gebied als eerste de stad Kandahar te veroveren en daarna de rest van Afghanistan.

Vanaf eind 2001 heeft de vs Afghanistan min of meer (op grote lijnen) onder controle gehad, maar het Taliban-*heartland* Panjwayi en Pashmul (waar de leider van de Taliban, Mullah Omar is opgegroeid) is nooit echt 'gezuiverd'. Inmiddels heeft de Taliban zich in dit gebied zodanig versterkt, dat zij opnieuw in staat waren de stad Kandahar serieus te bedreigen.

Het afgelopen halfjaar heeft de Canadese Taskforce Orion een aantal malen geprobeerd een zuiveringsactie uit te voeren in het gebied Panjwayi/Pashmul, met vele doden en gewonden aan coalitiezijde als resultaat. Normaliter gaan de Taliban ervandoor als er een sterke tegenstander op hen afkomt; het lijkt of zij het boek van Sun Tsu hebben gelezen, waarin het volgende citaat een kern vormt:

The side that knows when to fight and when not to fight will take the victory.

Maar nu bleven zij aanwezig en onze conclusie was dat hier echt 'iets' te verdedigen viel.

De afgelopen maanden werd bovendien de invloedsector door de Taliban uitgebreid naar (bijna) alle andere districten om de stad heen (Daman, Arghandab, Zhelay en Shan Wali Kot), waardoor de stad echt werd bedreigd. De dreiging tegen Kandahar en de hardnekkigheid van de Taliban was voor RC-S voldoende reden om een grotere brigadeoperatie te plannen.

Planning

Nadat de planning voor de operatie Medusa was begonnen, ontstond er

een bepaalde dynamiek, waardoor de operatie van een 'gewone' RC-S brigadeoperatie werd opgeschaald naar de *main effort* van commandant-ISAF. Toen het belang ook echt doordrong tot president Karzai en zijn regering, en (toevallig) de secretaris-generaal van de NAVO en de NAC met alle NAVO-ambassadeurs en SACEUR op bezoek kwamen, werd de stad Kandahar door al deze autoriteiten tot 'Centre of Gravity' verklaard.

Derhalve kreeg de operatie plotseling veel meer aandacht en diende de Taliban snel en hard te worden aangepakt, omdat onderkend werd dat de toekomst en de geloofwaardigheid van geheel Afghanistan alsmede van ISAF en de NAVO afhankelijk was van het onder controle houden van Kandahar.

Omdat het in beginsel nooit de bedoeling was dat Medusa zou uitgroeien tot een zo grote operatie bevond de Canadese commandant van RC-S zich elders. Daardoor mocht de Nederlandse DCOM (*Deputy Commander*) van 19 augustus tot 1 september leiding geven aan de planning en voorbereiding van de operatie, waarna hij de operatie mocht starten op 2 september 05.00 uur.

In de loop van die dag kwam de commandant van RC-S, brigadier Fraser, met spoed terug uit Canada en nam de leiding weer over.

Operatieplan Medusa

De eerste fase van het plan bestond uit *shaping the battlefield*. Er werden onder meer shura's (vergaderingen) gehouden om de bevolking op onze hand te krijgen. Een aanzienlijk deel van de Afghaanse bevolking heeft namelijk de afgelopen decennia geleerd om de sterkste partij te steunen of te dienen.

De afgelopen maanden bewoog deze bevolking zich steeds meer in de richting van de Taliban, omdat zij weinig steun ondervond van de gekozen bestuurders en derhalve het vertrouwen in het provinciebestuur en de regering in Kabul begon te verliezen. Gezamenlijk is door RC-S en het PRT van

De lokale bevolking probeert een glimp op te vangen van Abdul Hakim Monib, de gouverneur van Uruzgan, die op weg is naar een vergadering in het Khas-district

(Foto U.S. Army, C.S. Claxton; collectie NIMH)

Kandahar een aantal shura's georganiseerd met de gouverneur van Kandahar, de *districtleaders* van de eerdergenoemde districten en de lokale *elders* (stam- en dorpsoudsten).

In deze shura's zijn afspraken gemaakt over het vertrek van de burgerbevolking, om slachtoffers te voorkomen en ervoor te zorgen dat de bevolking niet door de Taliban werd gebruikt als levend schild. Bovendien zijn er afspraken gemaakt over de hulp bij de wederopbouw na de operatie.

Daarnaast werden uiteraard de normale taken in het kader van *shaping the battlefield* uitgevoerd. De kern van het operatieplan was de Taliban in het gebied Panjwayi en Pashmul te concentreren door het uitvoeren van een schijnaanval met het Canadese bataljon, en vervolgens het gebied af te sluiten. De volgende fase in ons plan was om onze sterkte uit te buiten door de Taliban in het gebied uit te schakelen door het gebied stukje bij beetje te 'zuiveren' met behulp van high-tech middelen.

Voor het verzamelen van inlichtingen over *command and control*, locaties en bewegingen maakten wij gebruik van middelen als Sperwer, Predator en allerlei soorten interceptieapparatuur. Voor het daadwerkelijk uitschakelen werd gecombineerd opgetreden met grondtroepen en high-tech middelen zoals AH-64s (Apaches), diver-

se typen vliegtuigen, artillerie en HIMARS (*High Mobility Artillery Rocket System*: lange-afstand precisieraketten). Voor de duur van de uitvoering van ons plan gingen we uit van een week tot maximaal drie weken.

Ondanks ons technologische overwicht was de weerstand van de Taliban initieel onverwacht hoog. Dit werd grotendeels veroorzaakt door de complexiteit van het terrein, dat nog veel erger is dan de fameuze Franse 'bocage'. Overal zijn heggetjes, aarden wallen, resterende loopgraven uit de tijd van de Russische bezetting, overwoekerde looppaden, tunnels en bunkers, en drooggevalen irrigatiekanalen.

Ook vormden de druiventrossen en hun bladerdak een uitstekende zichtdekking. Hierdoor had de tegenstander toch nog een hoge mate van bewegingsvrijheid. Door ons geduld te blijven bewaren en voortdurend onze sterkte uit te buiten door het gebied stukje bij beetje te 'zuiveren' met de essentiële steun van de high-tech middelen, konden wij op 17 september samen met de gouverneur van de provincie Kandahar in een persconferentie het succes van de operatie bekendmaken.

Nederlanders in operatie Medusa

Eén Nederlandse compagnie is ingezet om een Canadese basis (FOB Martello) over te nemen. Hierdoor kwam

de gehele Canadese Taskforce vrij om te kunnen worden ingezet voor de operatie zelf. Bovendien is een Nederlandse compagnie (bestaande uit twee pelotons) ingezet (tot 12 september) als RC-S reserve en hebben zes AH-64's (Apaches), diverse F-16's en twee Pantserhouwitsers aan het gevecht deelgenomen.

De Nederlandse reserve is later ingezet ter afsluiting van de westflank, omdat wij bij de start van de operatie de Taliban de gelegenheid wilden geven zich te versterken en te concentreren, maar later deze flank wilden afsluiten om vluchtwegen en herbevooradingsroutes af te snijden.

Vooraf de niet aflatende steun van de Apaches (*they flew their wings off*) heeft tot grote erkentelijkheid geleid van de bondgenoten. Ook de kwaliteit, professionaliteit en inzetbereidheid van het personeel hebben sterk bijgedragen aan het verkrijgen van een goede reputatie als een sterke, professionele en betrouwbare bondgenoot.

Hoewel er door het grote gevaar geen journalisten in het gebied aanwezig waren, was het opmerkelijk hoe snel berichten uit de operatie in de Nederlandse kranten stonden: soms al binnen een halve dag. Helaas beperkte de berichtgeving zich wel vooral tot het melden van slachtoffers, maar dit was toch een teken van openheid van de militaire commandanten en de civiele autoriteiten naar de media.

Resultaat van operatie Medusa

De Taliban is in het gebied Panjwayi en Pashmul geneutraliseerd en daardoor zijn de stad Kandahar en de *Highway 1* veiliggesteld. Er zijn ten minste 1000 Taliban uitgeschakeld (gedood, verwond of gevangengenomen), de rest van de Taliban is gevlucht. Daarna is het gehele gebied 'gezuiverd' van resterende Taliban, IED's (*Improvised Explosive Devices*) en UXO's (*Unexploded Ordnance*).

Ons doel was nog voor de Ramadan fase 4 'Stabilisatie' van de operatie te laten starten. Dit doel is gehaald; wij

hebben dit deel van de operatie samen georganiseerd met het provinciale DMC (*Disaster Management Committee*), waar wij en ook alle in de provincie Kandahar opererende internationale hulporganisaties, inclusief de diverse VN-agencies, deel van uitmaken.

Dit deel van de operatie omvat de georganiseerde terugkeer van de tijdelijk geëvacueerde bevolking (circa 50.000 mensen) en permanente aanwezigheid van politie, *Afghan National Army* en ISAF. Na terugkeer van (een deel van) de bevolking is onmiddellijk gestart met de wederopbouw. Kortom: wij zijn bezig met de terugkeer van de bevolking, de veiligheid, noodhulp en wederopbouwprojecten.

Hulp aan de bevolking

Zoals gezegd, heeft een aanzienlijk deel van de Afghaanse bevolking de

afgelopen decennia geleerd om de sterkste partij te steunen of te dienen. De afgelopen maanden schoof deze bevolking steeds meer op in de richting van de Taliban, omdat zij weinig steun ondervond van de gekozen bestuurders en derhalve het vertrouwen in het provinciebestuur en de regering in Kabul begon te verliezen.

Gezamenlijk is door RC-S en het PRT van Kandahar, met de gouverneur van Kandahar, de *districtleaders* van de eerdergenoemde districten en de lokale *elders*, de bevolking overtuigd van de noodzaak om de Taliban in Panjwayi en Pashmul uit te schakelen. Het overgrote deel steunde onze operatie en heeft gehoor gegeven aan onze oproep om Panjwayi en Pashmul te verlaten. De bewoners van het operatiegebied zijn tijdelijk bij familie en vrienden in andere plaatsen ondergebracht.

Het Panjwayi-gebied wordt gezuiverd van 'Improved Explosive Devices' (IED's) in het kader van operatie Medusa. Kandahar, 2006

(Foto TFA OP ATHENA, L. Penney; collectie NIMH)

way 1 via Pashmul naar Panjwayi – verhard en wordt er een brug over de Arghandab gebouwd.

Door RC-S is vanaf de start van de operatie steeds voedselsteun aan de geëvacueerden verleend en daarna door WFP ook aan de inmiddels teruggekeerden. De noodhulp is grotendeels uitgeleverd: 1500 tenten, een maand voedsel voor 30.000 mensen, 1500 noodpakketten met kleding en een kooktoestel, en 100 kubieke meter drinkwater.

Er waren veel projecten in voorbereiding om de bevolking direct na afloop van het zuiveren van het gebied te helpen, zoals het bouwen van koelhuizen voor de opslag van de druivenoogst, het graven of herstellen van irrigatiekanalen, het slaan van waterputten, het aanbrengen van waterpompen en het leveren van tractoren (12 zijn er al uitgeleverd en 48 staan er nog gereed op *Kandahar Airfield*).

Er zijn uit het VS ERP (*Commanders Emergency Response Program*) aanzienlijke bedragen ter beschikking gesteld om de eerste noodhulp te verlenen en de (weder)opbouw te starten. Lokale *elders* mogen verder aangeven waar behoefte aan is, teneinde hun positie te verstevigen.

Projecten die momenteel worden uitgevoerd, zijn: wegherstel, reparatie van huizen, het graven van tientallen nieuwe irrigatiekanalen en de renovatie van een school. Veel van deze projecten worden door de lokale bevolking zelf onder leiding van een lokale aannemer uitgevoerd; wij zorgen voor de materialen en betalen hen uurloon. Dit wordt *Cash For Work* projecten genoemd en er lopen inmiddels 31 van dit soort projecten.

Wederopbouw op de lange termijn
CIMIC-assessmentteams hebben in kaart gebracht aan wat voor soort projecten er behoefte is voor de langere termijn. Op deze wijze willen wij de Afghaanse overheid steunen en uit haar naam de bevolking in dit gebied helpen en weer vertrouwen geven in haar eigen regering. Naast de noodzakelijke projecten op de korte termijn, wordt er met prioriteit gewerkt aan een integraal (Afghaans) ontwikkelplan voor de langere termijn. Hierbij wordt meteen een 'doorstart' gemaakt met Kandahar, waarvan het operatiegebied van operatie Medusa ook deel uitmaakt.

Uruzgan vanuit het RC-S perspectief

Wij kregen regelmatig de vraag hoe wij tegen de zware taak van de Nederlanders in Uruzgan aankeken. Wat wij vanuit ons hoofdkwartier en bij bezoeken in Uruzgan hebben gezien, is dat de Nederlanders goed zijn voorbereid op hun taken. Ze zijn goed getraind en erg gemotiveerd en zij hebben een goede uitrusting. Bovendien hebben de Nederlanders een ruime ervaring opgedaan met de missies in Bosnië, Kosovo, Irak en (eerder in) Afghanistan.

Vanuit ons hoofdkwartier werd wel kritisch gekeken naar de komst van de Nederlanders. Maar de typische Nederlandse aanpak wekte na de eerste weken meteen al vertrouwen, doordat ze een goed plan hadden gemaakt, snel goede contacten opbouwden met de leiders en de 'gewone bevolking' in en om Tarin Kowt en Deh Rawod in Uruzgan.

Bovendien waren de Nederlanders samen met de Australiërs en de lokale bevolking voortvarend begonnen met wederopbouwprojecten voor die zaken waar de bevolking echt behoefte aan had.

Denk hierbij aan de renovatie van het ziekenhuis en een moskee, het bouwen van een brug, het uitvoeren van wegherstel, de renovatie van een poli-

Het terugbrengen van de bevolking en het verlenen van noodhulp is de taak van het provinciale DMC (*Disaster Management Committee*). De planning en de uitvoering liepen goed; RC-S maakte haar eigen 'back-up' planning om onze vertegenwoordigers in het DMC aan te sturen en te steunen. De hulp werd verleend door alle spelers gezamenlijk, maar met een 'Afghan face', omdat het belangrijk is dat de bevolking weer vertrouwen in haar eigen bestuurders krijgt.

Bepaalde zaken werden geleverd door RC-S, andere door de VS, organisaties als UNICEF, WFP (*World Food Program*), CIDA (*Canadian International Development Agency*), USAID (*US Agency for International Development*), et cetera. Inmiddels zijn de (hoofd)wegen (alles is onverhard in de regio) hersteld. Bovendien is de belangrijkste hoofdweg – van *High-*

Mazar e Sharif, Afghanistan. Een potje voetbal met de Afghaanse jeugd voor het Engelse PRT-gebouw

(Foto AVDD, R. Mol; collectie NIMH)

tiebureau, het uitvoeren van irrigatiewerken, verlichting met behulp van zonnecellen en het verstrekken van studiematerialen aan scholen.

Wat overigens ook heel goed op de lokale bevolking overkwam, was het uitvoeren van voetpatrouilles, waardoor er snel goede contacten met de bevolking ontstonden en 'hearts en minds' werden gewonnen.

Tot slot

De Nederlandse bijdrage aan de wederopbouw van Afghanistan is groter dan alleen die in Uruzgan. De kern van de staf van de 43^e Gemechaniseerde Brigade (versterkt met circa 100 buitenlandse collegae) zal dit wederom aantonen, maar nu waarschijnlijk met meer aandacht in de media. Samen met duizenden andere militairen, diplomaten en hulpverleners wordt er hard gewerkt. Dit werk verloopt parallel langs de drie eerdergenoemde operatielijnen: veiligheid, bestuurlijke en juridische wederopbouw, en infrastructurele en economische wederopbouw.

Wij hopen met dit artikel te hebben bereikt dat u als lezer een beeld heeft gekregen van de complexiteit en diversiteit van moderne operaties. Alleen door een integrale benadering van de missie kunnen tegelijkertijd enerzijds opstandelingen die de wederopbouw proberen te verhinderen worden uitgeschakeld, en anderzijds voortvarend wederopbouwprojecten worden uitgevoerd.

Er zijn in 2006 al 254 projecten uitgevoerd (volgens de stand van zaken op 20 december) en een veelvoud hiervan is in voorbereiding. Opvallende projecten zijn het renoveren en het vergroten van de capaciteit van de Kajaki-dam hydro-elektriteitscentrale die bijna het gehele zuiden van elektriciteit zal voorzien, en een viertal vliegvelden.

Onmiskenbare tekenen van vooruitgang zijn zoals gezegd de sterk toegenomen autodichtheid in RC-S, de drukte op straat in Kandahar-stad en zelfs de files op *Highway 1*. Daarnaast wordt er veel aandacht aan het onderwijs besteed; in 2001 gingen er slechts 750.000 jongens naar school en in 2006 al maar liefst zes miljoen kinderen.

Zes miljoen kinderen gaan inmiddels weer naar school

Bij deze missie moet gedacht worden in verschillende tijdlijnen: in weken als het gaat om operaties in het kader van de veiligheid, in maanden als het gaat om noodhulpprojecten, in jaren als het gaat om grote wederopbouwprojecten, en in decennia (generaties) als het gaat om onderwijs en vakopleidingen.

We moeten dus geduld hebben, maar met zes miljoen kinderen op school heeft Afghanistan zeker een toekomst! Wij hopen daar met onze Nederlandse rotatie in het hoofdkwartier van RC-south een bijdrage aan te hebben geleverd.

Vijftien misverstanden over de binnenlandse veiligheidstaak

dr. M.J. de Weger*

Inleiding

Met de opkomst van de nieuwe terroristische dreiging en de toegenomen nadruk op nationale veiligheid, crisisbeheersing en rampenbestrijding meer in het algemeen, wordt de binnenlandse veiligheidstaak¹ van de krijgsmacht stukje bij beetje uitgebreid.² Zal de binnenlandse rol van de krijgsmacht de komende jaren blijven groeien? Tege- lijkertijd studeert politiek-bestuurlijk Den Haag op de wenselijkheid van de creatie van een ministerie van Veilig- heid, waar delen van de krijgsmacht die binnenlands actief zijn mogelijk deel van uitmaken.³

Wordt bijvoorbeeld de Koninklijke Marechaussee naar dit ministerie overgeheveld? Trouwe lezers van de *Militaire Spectator* kennen mijn mening hierover, al heeft deze zich de laatste jaren – gelukkig – nog wel verder ontwikkeld.⁴

Wat de uitkomst van beide processen ook mag zijn: gezien het belang van deze taak is het goed om misvattingen weg te nemen. Tijdens het schrijven van mijn proefschrift over de binnen- landse veiligheidstaak van de krijgs- macht ben ik er in gesprekken en ge-

schriften veel tegengekomen.⁵ Ik wil die misverstanden wegnemen op basis van het onderzoek dat ik deed voor mijn proefschrift en mijn eigen inschattingen.⁶

Hieronder staan de vijftien volgens mij meest voorkomende misverstan- den. Ik heb ze in vijf groepen gebun- deld:

- *de positie van de binnenlandse vei- ligheidstaak binnen het takenpakket van de krijgsmacht*
Zo is het een misverstand dat deze taak nieuw is. Ook is het niet waar dat ze niet los staat van de andere taken van de krijgsmacht.
- *de inhoud van de huidige binnen- landse taak*
Hierover bestaan de misverstanden dat de krijgsmacht enkel inciden- teel deze taak uitvoert, dat de taak sterk aan verandering onderhevig is en dat precies bekend is hoe om- vangrijk ze is.
- *de geschiedenis van deze taak*
Wat dit betreft: de krijgsmacht zou haar binnenlandse taken te danken hebben aan haar specialistische kennis of middelen en voor inscha- keling van de krijgsmacht zouden geen civiele alternatieven zijn ge- weest. Ook bestaat het misverstand dat de toedeling van binnenlandse

taken aan de krijgsmacht omstreden was.

- *de bijzondere positie van de Ko- ninklijke Marechaussee*
Het is een misvatting dat de positie van dit korps internationaal gezien heel gewoon is en dat de Koninklij- ke Marechaussee meer bij Defensie past dan bij de politie.
- *de relatie met de politie*
De vijfde paragraaf gaat in op de misverstanden dat de krijgsmacht binnenlands harder mag optreden dan de politie, dat militairen minder geschikt zijn voor politiewerk en dat het niet uitmaakt wie – militairen of politie en/of civiele diensten – de binnenlandse veiligheidstaken uit- voert.
- *de toekomst van de binnenlandse veiligheidstaak*
Tot slot de misverstanden dat de binnenlandse veiligheidstaak uiter- aard deel wordt van het toekom- stige nationale politieconcern en het eventuele ministerie van Veilig- heid, en dat, als het beheer van de Koninklijke Marechaussee onder een civiel ministerie komt, dit korps niets meer voor de rest van de krijgsmacht kan betekenen.

In onderstaande paragrafen reageer ik op elk misverstand. In de afsluitende

* De auteur is politicoloog en onderzoeker aan de Nederlandse Defensieacademie in Breda.

paragraaf vat ik nog eens samen hoe er volgens mij wel naar de binnenlandse rol van de krijgsmacht moet worden gekeken. Ook doe ik een bescheiden poging het meest waarschijnlijke scenario – gezien de vorming van een nationale politie en misschien een ministerie van Veiligheid – voor de toekomst van de binnenlandse veiligheidstaak van de krijgsmacht te schetsen.

Positie van de binnenlandse veiligheidstaak

Om de binnenlandse rol van de krijgsmacht goed te begrijpen is het van belang die in de defensiecontext te bezien. Hierover bestaan twee belangrijke misverstanden:

1. Het is nieuw dat de krijgsmacht binnenlands actief is.

Dit is niet waar. De krijgsmacht heeft altijd binnenlandse taken gehad. Pas rond 1900 kwam een soort van emancipatieproces van de politie op gang, maar tot die tijd werd zeer frequent hulp gevraagd aan de krijgsmacht bij kleine of grote ongeregelheden. In veel plaatsen in Nederland was geen of slechts een enkele politieman, maar waren wel relatief veel militairen gelegerd. De Koninklijke Marechaussee was in veel landelijke grensgebieden de politie. Na de Eerste Wereldoorlog is de krijgsmacht met de marechaussee en de politietroepen nog steeds heel duidelijk aanwezig in het binnenland.⁷

Na de Tweede Wereldoorlog is het Korps Rijkspolitie opgericht onder gezag en beheer van de minister van Justitie. De marechaussee verloor haar politietaken op het platteland en kwam achter de Rijkspolitie te staan in de volgorde waarin bijstand aan het lokale gezag wordt verleend. Het korps behield wel de politietaken voor de krijgsmacht, grensbewaking en de beveiliging van het Koninklijk Huis. De functie van de krijgsmacht als strategische reserve voor rampenbestrijding en de civiele politie is in essentie tot de huidige tijd blijven be-

Militairen van de 45ste Pantserinfanteriecompagnie zetten het gebied af rond de door Zuid-Molukkers gekaapte trein bij De Punt, 1977

(Foto collectie NIMH)

staan. Sinds de Tweede Wereldoorlog kreeg de krijgsmacht er wel twaalf nieuwe taken en taakjes in het binnenland bij. Overigens vervulde de krijgsmacht in Suriname en Nederlands-Indië ook veel politietaken.⁸

2. De uitvoering van de binnenlandse taak is sterk verweven met de andere taken.

De binnenlandse veiligheidstaak van de krijgsmacht, zoals ik die definieer,

is onderdeel van de derde hoofdtaak van de krijgsmacht: de nationale en Koninkrijkstaak, de ondersteuning van civiele autoriteiten. De taak bestaat uit elf belangrijke deeltaken, in de regel uitgevoerd door specifieke organisatiedelen. Alleen bijstand is door elk deel van de krijgsmacht uit te voeren.

De elf taken (in volgorde van oplopend belang):⁹

- verzamelen en delen van inlichtingen;
- bewaking van defensieobjecten;
- brandbestrijding;
- explosievenopruiming;
- bijzondere bijstand (anti-terreureenheden);
- bijstand door de krijgsmacht;
- beveiliging van het Koninklijk Huis, de ambtswoning van de minister-president en De Nederlandsche Bank;
- politietaak voor Defensie;
- handhaving vreemdelingenwetgeving;
- bijstand door de Koninklijke Marechaussee;
- politietaak op burgerluchtvaartterreinen.

De uitvoering van deze taken is slechts gedeeltelijk met de andere twee taken verweven. Vier van de elf belangrijke binnenlandse veiligheidstaken dragen alleen bij aan de derde defensietaak: beveiliging, handhaving vreemdelingenwetgeving, bijstand Koninklijke Marechaussee en de politietaak op burgerluchtvaartterreinen. Vier dragen indirect bij aan de andere twee taken: inlichtingen, brandbestrijding, bewaking defensieobjecten en de politietaak voor Defensie. Drie dragen direct bij aan alle drie: explosievenopruiming, bijzondere bijstand en bijstand krijgsmacht.

Overigens staan vooral de binnenlandse veiligheidstaken die de Koninklijke Marechaussee alleen uitvoert, los van de andere taken van de krijgsmacht.¹⁰ Bij deze taken zijn verreweg de meeste actief dienende militairen betrokken. De uitvoering van de binnenlandse veiligheidstaak staat dus grotendeels los van de andere taken van de krijgsmacht. Nergens staat dat de taken van de krijgsmacht verweven moeten zijn. Maar deze conclusie is relevant, want de beperkte verwevenheid van de taak kan het argument versterken dat de betrokken organisatiedelen, met name de Koninklijke Marechaussee, zonder veel pijn en zelfs beter naar de civiele politie of ministeries kunnen worden overgeheveld.

Een lid van de eod tijdens een oefening in Duitsland, 2003

(Foto MinDef, DV, P. Wiezoreck)

De huidige taak

Om de binnenlandse veiligheidstaak goed te begrijpen is het belangrijk om te weten hoe deze is opgebouwd. Hierover bestaan voor zo ver ik kan zien drie belangrijke misverstanden:

3. De krijgsmacht draagt vooral incidenteel aan de binnenlandse veiligheid bij.

De krijgsmacht draagt overwegend permanent bij aan de binnenlandse

veiligheid. Slechts vier van de elf belangrijke taken voert zij feitelijk *ad hoc* uit: bijstand door de Koninklijke Marechaussee, bijstand krijgsmacht, bijzondere bijstand en brandbestrijding. Van de vijf belangrijkste taken, uitgevoerd door de Koninklijke Marechaussee, zijn er vier permanent van karakter.

Bijstand is ook niet geheel *ad hoc*, zoals het woord doet vermoeden. De krijgsmacht houdt bovendien een aan-

tal eenheden permanent voor bijstand beschikbaar. De Koninklijke Luchtmacht is dagelijks direct beschikbaar om eventuele gekaapte vliegtuigen neer te halen, net zoals de BBE's dat zijn voor optreden tegen zware, vuurgevaarlijke misdadigers zoals terroristen. Dit komt beide niet vaak voor; daarentegen levert de EOD bijvoorbeeld wel dagelijks bijstand.

Er zijn bovendien gevallen geweest waarin langer dan enkele maanden en met meer dan enkele tientallen militairen bijstand is geleverd. Deze worden in de literatuur 'semi-permanente bijstand' genoemd – een *contradictio in terminis*. Zo leverde de marechaussee van de jaren zeventig tot en met negentig met zo'n 200 man bijstand aan de politiekorpsen van Amsterdam en Den Haag voor bewaking van diplomatieke objecten en vreemdelingen-toezicht. In dezelfde periode ondersteunde zij ook de politiekorpsen aan de zuidgrens (vreemdelingentoezicht). Tussen 1991 en 1994 was het de beurt aan meerdere grote steden.¹¹

4. De binnenlandse rol van de krijgsmacht is sterk aan verandering onderhevig.

Integendeel. Na '9/11' is de civiel-militaire samenwerking weliswaar (weer) aangepast en zijn ook andere nieuwe maatregelen genomen, maar historisch gezien is de binnenlandse veiligheidsstaak van de krijgsmacht vrij stabiel. Acht van de elf belangrijke binnenlandse taken hebben sinds de Tweede Wereldoorlog bestaan. Alleen de bijzondere bijstand, de explosievenopruiming in civiele gebieden en de politietaken op burgerluchtvaartterreinen zijn als nieuwe, extra taak aan de krijgsmacht toebedeeld.

Van de andere taken zijn er drie niet significant uitgebreid of beperkt: bewaking, brandbestrijding en verzamelen en delen van inlichtingen. Bijstand door de krijgsmacht, beveiliging, bijstand door de Koninklijke Marechaussee en de politietaken voor de krijgsmacht zijn slechts beperkt aangepast. Alleen de bijdrage van de Koninklijke Marechaussee aan de

handhaving van de vreemdelingenwetgeving is met de toedeling van het Mobiel Toezicht Vreemdelingen (MTV) significant aangepast.

In bepaalde perioden zijn wel uitzonderlijk veel nieuwe binnenlandse veiligheidstaken aan de krijgsmacht gegeven. In de jaren zeventig waren dat de ruiming van conventionele en 'terroristische' explosieven, en de oprichting van de militaire bijzondere bijstandseenheden (BBE's). In het begin van de jaren negentig werden het MTV, de bestrijding van grensoverschrijdende criminaliteit, de beveiliging van de ambtswoning van de minister-president en de politietaken op burgerluchtvaartterreinen taken van Defensie.

Sinds de Tweede Wereldoorlog zijn de krijgsmacht ten minste drie binnenlandse veiligheidstaken ontnomen. De Koninklijke Marine droeg de visserijpolitietaken in 1988 over aan de kustwacht. Van 1949 tot 1953 verzorgde de Koninklijke Marechaussee de hele politiefunctie in de dorpen Elten en Tüddern, die Nederland in 1963 weer aan Duitsland afstond. Na de Tweede Wereldoorlog verzorgde de militaire meteorologische dienst alle weersvoorspellingen in Nederland, daarmee indirect bijdragend aan de veiligheid van burgers en hun bezittingen, vooral in de lucht- en scheepvaart.¹²

5. Het is precies bekend hoeveel de krijgsmacht aan de binnenlandse veiligheid bijdraagt.

Nee, maar dit zou wel interessant zijn om te weten. Neemt de krijgsmacht een groot deel van de binnenlandse veiligheid voor haar rekening of is zij een (gewaardeerde) marginale factor?

De meest eenvoudige indicator is de hoeveelheid betrokken personen, maar zelfs dat is niet bekend. Van een aantal betrokken eenheden is ruwweg bekend uit hoeveel personeel ze bestaan. Landmacht, luchtmacht en marine hebben eigen bewakingsorganisaties. In totaal werken er zo'n 1500-2000 mensen. Bij hun drie

brandweerdiensten zo'n 250-350, bij de EOD 300-400.

De BBE's bestaan uit ongeveer 200 man, inclusief staf. De Nationale Reserve kan 2800 personen mobiliseren. De Koninklijke Marechaussee heeft zo'n 6500 personeelsleden, maar wat betreft de verdeling van mankracht over haar taken spreken bronnen elkaar enigszins tegen.¹³

Van een aantal andere eenheden ontbreken de gegevens. Bekend is dat de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD) 1100 medewerkers heeft. Binnen de MIVD is de Nationale Sigint Organisatie opgericht, die zowel voor de MIVD als de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst werkt. Onbekend is hoeveel mensen daar werken en welk deel daarvan aan de binnenlandse veiligheidszorg mag worden toegekend. Ook voor de rest van de MIVD is dit onduidelijk.

De omvang van de *search and rescue* helikoptereenheden, het Nucleair, Biologisch en Chemisch-peloton en het Calamiteitenhospitaal in Utrecht is onbekend. Evenmin is bekend hoeveel militairen of burgermedewerkers van Defensie betrokken zijn bij opleidingen en trainingen en ondersteuning van de Defensie Telematica Organisatie, vervoersorganisaties en medische diensten aan civiele veiligheidsorganisaties. Hetzelfde geldt voor het aantal militairen werkzaam voor Kustwacht, het nautisch beheer van het civiele deel van de haven van Den Helder, de (civiele) luchtverkeersleiding en het Bureau Adviseur Milieuvergunningen.¹⁴

Om te weten hoe groot de bijdrage van de krijgsmacht aan de binnenlandse veiligheid is zou ook de omvang van de werkelijk geleverde bijstand berekend moeten worden. Misschien is dit binnen Defensie en civiele overheden wel bekend, maar er is geen structurele publicatie en er is geen wetenschappelijk onderzoek naar gedaan.

Mijn indruk is dat de marechaussee sinds de krakersperiode van de jaren

tachtig veel minder ME-bijstand levert. De 'semi-permanente bijstand', de bijstand aan vreemdelingendiensten en meestal langer durende bijstand in bewaking en beveiliging zouden, bij elkaar opgeteld, echter wel significante aantallen kunnen opleveren. Onderzoek kan inzicht geven hoe bijstandsverlening zich heeft ontwikkeld en wat dit zegt over tijdelijke of structurele capaciteitstekorten en zogeheten bijstandsafhankelijkheid bij de civiele veiligheidspartners.

Geschiedenis

Om het heden nog beter te begrijpen moet de geschiedenis bekend zijn. Hoe komt de krijgsmacht aan haar huidige binnenlandse taken? Hier wil ik drie misverstanden aanstippen:

6. De krijgsmacht kreeg haar binnenlandse taken omdat zij over specifieke middelen, mensen of ervaring beschikte.

In slechts één van de vijf gevallen die ik heb onderzocht was dit een doorslaggevende factor, te weten bij de oprichting van de BBE's. Uiteraard was de krijgsmacht in elk van de gevallen wel in meer of mindere mate geschikt, maar andere factoren dan speciale kwaliteiten maakten dat de keuze juist op haar viel.

Zoals ik in mijn proefschrift concludeerde: de krijgsmacht kreeg haar binnenlandse veiligheidstaken vooral omdat zij over veel materieel en middelen beschikte, en omdat de regering – dus niet het lokale gezag – de krijgsmacht zou kunnen aansturen. De conclusies van de casus die ik hiervoor onderzocht staan hieronder kort samengevat.¹⁵

De Nationale Reserve is opgericht vanuit de behoefte van de regering aan extra capaciteit voor de handhaving van de openbare orde en de wens van de regering te voorkomen dat rechtse vrijwilligersgroepen een oncontroleerbare factor in de binnenlandse veiligheid zouden worden.

Dat de Explosieven Opruimingsdienst

(EOD) in de jaren zeventig ook buiten defensieobjecten oude militaire explosieven moest gaan ruimen, kwam doordat de dienst van Binnenlandse Zaken, de Hulpverleningsdienst (HVD), niet meer beschikte over de benodigde capaciteit. Het departement had deze dienst bewust laten krimpen.

Toevalligerwijs nam in dezelfde tijd de dreiging van terroristische aanslagen toe. Gezien de staat van de HVD was de EOD nog de enige organisatie die deze taak kon oppakken.

De inschakeling van militaire een-

heden voor terreurbestrijding – de oprichting van de militaire BBE's – was alleen wat betreft de BBE-mariniers primair ingegeven door kwaliteiten bij de krijgsmacht. Naast de BBE-krijgsmacht (precisieschutters) werd ook een BBE-politie opgericht. Deze werd door Defensie getraind. Bedoeling was de BBE-krijgsmacht na een jaar te vervangen door een tweede BBE-politie-eenheid. Dit gebeurde niet omdat de politie uiteindelijk over te weinig capaciteit beschikte en deze niet wilde creëren.

Marechaussee op Schiphol, circa 1970 (Foto collectie NIMH)

De beslissing de BBE-mariniers op te richten valt te verklaren uit de haast die de regering had én het feit dat alleen de krijgsmacht afdoende kwaliteit en capaciteit had. De mariniers waren *the last ones on the table* bij het bepalen wie een eenheid zou leveren die kapingen middels ‘nabijgevecht’ zou gaan beëindigen. De politie kon en wilde niet; de marechaussee wilde wel, maar kon niet; de commando’s hadden veel meer dienstplichtigen en werden daarom minder betrouwbaar geacht.

Het Korps Mariniers bleef over. Die wilden ook niet: de mariniers hadden wel infanteriekwaliteiten, maar nog geen benul van anti-terreur. Zij kregen in het buitenland trainingen, traiden zelf hard en maakten er in essentie maar het beste van, wat gelukkig goed ging.

De Koninklijke Marechaussee kreeg de politietaken op Schiphol omdat regering en parlement haar niet wilde laten krimpen door de dreigende bezuinigingen én omdat de aanstaande hervorming van het politiebestedel hier de mogelijkheid toe bood. Om haar bijstandspotentieel op peil te houden moest het korps een nieuwe taak krijgen. Dat voor de Koninklijke Marechaussee en niet voor de civiele politie is gekozen, is te verklaren uit bestuurlijke argumenten: de invloed van Justitie en de regering op de politiedienst en het feit dat Defensie de kosten van de politiezorg op Schiphol wilde en kon overnemen.

De Koninklijke Marechaussee kreeg in 1994 de MTV-taak door de combinatie van de grote druk van de regering een snelle oplossing van het vreemdelingenvraagstuk te kunnen presenteren en de beschikbaarheid van genoeg capaciteit bij het korps. Ze had bij de grensbewaking en de bijstand voor vreemdelingentoezicht de kennis en ervaring opgedaan om de nieuwe taak te kunnen uitvoeren. Ze had een goede reputatie bij besluitvormers. In tegenstelling tot de regionale politiekorpsen was zij direct door de regering, onder het gezag van

Justitie, aan te sturen. Ook hier speelde duidelijk mee dat regering en parlement niet wilden dat de marechaussee zou krimpen.

7. Er waren geen civiele alternatieven voor inschakeling van de krijgsmacht. Ten tijde van de toedeling van de belangrijkste binnenlandse taken aan delen van de krijgsmacht waren er meestal wel alternatieven bij de politie, dat wil zeggen: met beperkte extra middelen, tijd voor opleiding/training of aanpassing van aansturing of wetten regelgeving was het toedelen van deze taak ook aan delen van de civiele politie mogelijk geweest.

Dit was niet zo bij de oprichting van de BBE-mariniers. De regering achtte de civiele alternatieven om verschillende redenen minder wenselijk. De civiele organisaties wilden geen nieuwe taken, hadden de benodigde mensen of uitrusting op dat moment niet, konden de taak niet alleen aan of waren niet door de regering aan te sturen.

Naast de Nationale Reserve zijn indertijd ook bij de politie reserve-eenheden opgericht. Was er voor gekozen deze omvangrijker te maken, dan had de politie de binnenlandse veiligheidstaak van de Nationale Reserve wellicht zelf kunnen uitvoeren. Als de HVD in voldoende omvang in stand was gehouden, was het niet nodig geweest de EOD in te schakelen.

De politiezorg op Schiphol had net zo goed met de andere nationale taken van de Rijkspolitie in het nieuwe Korps Landelijke Politie Diensten (KLPD) kunnen worden opgenomen. Ook het politiekorps van Amsterdam of een apart korps voor Schiphol was te overwegen geweest (er lopen nu meer marechaussees op Schiphol dan in het kleinste regiokorps, Gooi- en Vechtstreek). Het MTV zou ook door het KLPD of (de vreemdelingendiensten van) de regiokorpsen van de grensgebieden zijn uit te voeren. Het KLPD werkte ook landelijk en in grensgebieden, terwijl de regiokorpsen ook illegale vreemdelingen kunnen controleren.¹⁶

8. De binnenlandse taken van de krijgsmacht zijn omstreden. Nee, eigenlijk niet. Er is veel geschreven over de rol van de krijgsmacht in eigen land. Vroeger was er meer tegenstand dan er nu lijkt te zijn. De kritiek kwam veelal van relatieve buitenstaanders en richtte zich ook tegen de feitelijke inzet van militairen, inclusief marechaussees. Ze werd met

name geuit in de jaren zeventig en tachtig, toen de marechaussee vaak in actie kwam tegen krakers.

Een andere kritiek is dat niet de krijgsmacht, maar de politie binnenlandse taken moet hebben. Dit richtte zich vooral tegen militaire anti-terreureenheden, midden jaren zeventig, en de (eventuele) overdracht van de

politietaken op Schiphol aan de marechaussee, begin jaren negentig. Onder de direct betrokken besluitvormers (Kamerleden, bewindslieden, ambtenaren, krijgsmacht- en politietop) was, met uitzondering van de 'Schiphol'-kwestie, de weerstand sinds de Tweede Wereldoorlog echter vrij beperkt.

Binnen de departementen en elkaar opvolgende kabinetten was veelal sprake van incrementele besluitvorming – wat ook niet wijst op (grote) omstredenheid. In specifieke omstandigheden – soms bij crises – zijn op basis van de destijds voorliggende mogelijkheden beslissingen genomen. Daarbij is tamelijk pragmatisch gekeken en niet uitvoerig principieel afgewogen of verdere 'inmenging' van de krijgsmacht in de binnenlandse veiligheid wenselijk was. Kortetermijnoverwegingen prevaleerden en niet het doorredeneren wat de gevolgen zouden zijn voor de ontwikkeling van het politie/civiele veiligheidsbestel en de verhouding met de krijgsmacht.

Het parlement uitte ook weinig principiële kritiek tegen inschakeling van de krijgsmacht. In de meeste gevallen nam het parlement zonder veel debat over wat de regering besloot, zoals bij de oprichting van de Nationale Reserve, de inschakeling van de EOD voor ruimingen buiten defensieobjecten en de oprichting van de BBE's.

Over de 'Schiphol'-kwestie discussieerde de Kamer wel lang, al was de argumentatie niet zo uitvoerig als binnen de departementen. De VVD was lang tegen de overdracht van de Schiphol-opsporingstaken aan de marechaussee. De PvdA ging pas later in de parlementaire besluitvorming mee in het voorstel van de PvdA-CDA-regering om de politietaken over te dragen. De beslissing de Koninklijke

Marechaussee verleent bijstand tijdens krakersrellen in Amsterdam, 1980

(Foto collectie NIMH)

Marechaussee het MTV te gunnen is ook zonder veel debat ondersteund.

In de kwesties Schiphol en MTV speelde het parlement wel indirect een belangrijke rol. De grote fracties uitten jarenlang bezwaar tegen inkringing van de marechaussee. Er werd expliciet aangedrongen op nieuwe taken voor het korps en er werden vele suggesties gedaan.¹⁷

Bijzondere positie van de marechaussee

De Koninklijke Marechaussee speelt wat betreft de binnenlandse veiligheid een zeer prominente rol binnen de krijgsmacht én het politiebestedel. Zij heeft van de vier krijgsmachtdelen de meeste en de meest permanent uitgevoerde binnenlandse taken. Het korps is niet alleen de grootste militaire organisatie met dag-in-dag-uit een binnenlandse rol, maar ook de grootste Nederlandse organisatie met politietaken. De marechaussee werkt voor het grootste deel in een duidelijk civiele omgeving en voor civiele gezagsdragers. Als enige deel van de krijgsmacht wordt ze in de *Politiewet* genoemd.

Om de binnenlandse veiligheidstaak goed te begrijpen is een juiste kijk op de positie van de Koninklijke Marechaussee essentieel. Hier bestaan twee misverstanden:

9. Dat de marechaussee een significante rol speelt in de binnenlandse veiligheid is internationaal gezien gewoon.

Nee, er zijn wel landen waar dit ook zo is, maar dit is een minderheid: 33 van de circa tweehonderd.¹⁸ In landen die eens door Napoleon werden bezet en met name Franse en Spaanse voormalige koloniën zijn nog steeds gendarmerie-korpsen actief, zoals de marechaussee in Nederland. Hun taken verschillen per land, maar overal hebben ze significante binnenlandse taken.

Denk bijvoorbeeld aan de Carabinieri in Italië en de Guardia Civil in Span-

Carabinieri op de Italiaanse luchtmachtbasis Sigonella, 2006

(Foto NAVO; collectie NIMH)

je. In die landen verrichten ook andere delen van de krijgsmacht binnenlandse taken, met name terreurbestrijding en explosievenruiming. De Guardia Civil is onderdeel van Binnenlandse Zaken, maar heeft haar militaire status behouden. In België is de gendarmerie (Rijkswacht) inmiddels opgegaan in de federale en regionale politie.

In de andere helft van Europa, in Angelsaksische landen en de rest van de wereld kent men geen marechaussee.

Meestal heeft de krijgsmacht wel een eigen politie, maar die heeft niet veel bevoegdheden of taken buiten het strikt militaire domein. Duitsland heeft na de Tweede Wereldoorlog het Brits-Amerikaanse model gekregen. In dit soort landen bieden militairen wel hulp bij rampen en echt grote ordeverstoringen, maar voert de krijgsmacht in het binnenland verder geen structurele taken uit.

Echt uitzonderlijk is de inzet van het Britse leger in Noord-Ierland. In veel landen zijn er wel militaire anti-terreureenheden, zoals de Britse SAS.

10. *De Koninklijke Marechaussee past meer bij de rest van Defensie dan bij de politie.*

De Koninklijke Marechaussee maakt wat betreft beheer, zoals in personeelssystematiek, financiering en departementale inbedding, deel uit van de Defensieorganisatie. Van haar vijf binnenlandse taken hebben er vier (beveiliging, grens en vreemdelingen, bijstand en burgerluchtvaartterreinen) nauwelijks tot niets met de rest van de krijgsmacht te maken. Heel soms wordt betoogd dat deze laatste taak waardevol is voor de krijgsmacht bij het verplaatsen van grote aantallen Nederlandse of bondgenootschappelijke troepen of materieel via burgerluchthavens. Ik vind dat geen sterk argument, want als de marechaussee deze taak niet had gehad dan zou zij in het kader van haar politietaken voor de krijgsmacht deze transporten ook moeten of kunnen beveiligen.

De politiedienst voor de krijgsmacht is natuurlijk wel aan de rest van de krijgsmacht gerelateerd en is van belang voor de bescherming van defensiemateriaal, interne rust en discipline van personeel. Voor deze taak staat echter maar ongeveer 15 procent van het totale aantal marechaussees opgesteld. Deze taak wordt uitgevoerd op een manier die niet wezenlijk verschilt van het werk van de civiele politie: het gaat veelal om bestrijding

van dezelfde criminaliteit, overtredingen en ongeregelheden.¹⁹

Van de andere kant bezien: binnen het Nederlandse politiestelsel neemt de Koninklijke Marechaussee een bijzondere positie in. Met de regionale politiekorpsen en het Korps Landelijke Politiediensten staat zij vermeld in de *Politiewet*. Hoewel in deze wet de taken van de Koninklijke Marechaussee staan opgesomd, is zij geen deel van de politie. Artikel 4 van de *Politiewet* geeft aan:

De politie bestaat uit 25 regionale politiekorpsen, één Korps landelijke politiediensten en de bijzondere ambtenaren van politie.

Artikel 6 maakt duidelijk dat de Koninklijke Marechaussee wel politietaken uitvoert:

Aan de Koninklijke marechaussee zijn, onverminderd het bepaalde bij of krachtens andere wetten, de volgende politietaken opgedragen.

Vervolgens staan deze taken genoemd. Formeel is de marechaussee dus geen politiedienst, maar voert zij 'slechts' politietaken uit. Ongetwijfeld heeft de politie die ook en het onderscheid is wat mij betreft vrij theoretisch en juridische haarkloverij. De formulering komt bovendien meer voort uit historische ontwikkelingen en onderhandelingen, dan uit een inschatting van het politionele of militaire karakter van het werk van de Koninklijke Marechaussee. Voordat zij als dusdanig in de wet werd opgenomen heeft de marechaussee zelf in ieder geval jarenlang gelobbyd en gepleit om wel officieel 'politie' te worden.

De relatie met de politie

De binnenlandse taak van de krijgsmacht is te verdelen in hulpverlening (rampen, brand, medisch, evacuatie) en politietaken. Dit laatste deel is meeromvattend. Bovendien voert de krijgsmacht, bovenal de marechaus-

see, permanent veel taken op politieterrein uit. In deze paragraaf wil ik drie misverstanden behandelen over de relatie met de politie.

11. *De krijgsmacht mag binnenlands harder optreden dan de politie.*

Dit is niet waar. Bij binnenlandse inzet valt de krijgsmacht onder het gezag van civiele autoriteiten zoals de ministers van Justitie, Vreemdelingenzaken en Integratie of Binnenlandse Zaken, de Officier van Justitie of de burgemeester. Voor de uitvoering van haar taken mag de Koninklijke Marechaussee geweld gebruiken zoals dat staat omschreven in de *Ambtsinstructie voor de politie, de Koninklijke Marechaussee en de buitengewoon opsporingsambtenaar*,²⁰ namelijk onder dezelfde voorwaarden, in dezelfde mate en omstandigheden als de politie.

Ook als de marechaussee of een ander deel van de krijgsmacht bijstand verleent, inclusief bijzondere bijstand, wordt zij aangestuurd door het civiele gezag of een politiecommandant en valt zij onder dezelfde regelingen als de politie of civiele hulpverleningsdiensten.

Dat het lijkt alsof de krijgsmacht meer geweld mag gebruiken komt wellicht doordat zij relatief vaker optreedt als zich ernstige incidenten voordoen, zoals gijzelingen, grote rellen of rampen. Niet dat de krijgsmacht dan veel geweld gebruikt, maar zij is dan grootschalig aanwezig en staat met haar zwaarder materieel en bewapening in de volle aandacht van media en maatschappij.

12. *Militairen zijn minder geschikt voor politietaken.*

Nee, in die zin dat ik geen vergelijkende onderzoeken ken wie beter geschikt is, terwijl mij ook geen gevallen bekend zijn waaruit moet blijken dat militairen niet of minder geschikt zijn. Een vaak genoemd geval is de ontruiming van het krakerscomplex in de Piersonstraat in Nijmegen in 1981. Daar zou de marechaussee te hard zijn opgetreden, wat waarschijnlijk de

Mobiele Eenheid KMar, circa 1970
(Foto collectie NIMH)

aanleiding was om het korps minder om grootschalige ME-bijstand te vragen.

Het is mijns inziens echter geen goed voorbeeld, want dit was niet alleen één van de meest intensieve kloppartijen tussen ME en krakers, maar ook een zeldzaam geval waarbij de eerste dag de politie werd teruggeslagen. De Koninklijke Marechaussee kreeg hierna de moeilijke taak om de ontruiming alsnog uit te voeren. De sfeer moet dermate gespannen zijn geweest dat excessen niet verdedigbaar, maar wel verklaarbaar zijn.²¹

13. *Het maakt niet uit of de politie of de krijgsmacht binnenlandse taken uitvoert.*

Nee. Dit geldt niet voor de uitvoering van de taken, maar wel wat betreft overhead, aansturing, controle, verdeling van bevoegdheden en *checks and balances*. Omdat de binnenlandse veiligheidsactiviteiten van de krijgsmacht vooral lijken op het werk van de politie zou een samenvoeging met die organisatie overhead kunnen schelen. Dan zou immers een gezamenlijk personeels- en materieelbeleid gevoerd kunnen worden. Ook integratie op verschillende niveaus van staven en eenheden is dan mogelijk. Dit zou de operationele aansturing

vereenvoudigen, dus verbeteren. Defensie zou nog maar zelden bijstand moeten verlenen, want de politie heeft de capaciteit daarvoor zelf extra gekregen.

Nu zijn vier ministers verantwoordelijk voor de binnenlandse activiteiten van de krijgsmacht (Defensie, Justitie, Vreemdelingenzaken en Integratie, Binnenlandse Zaken). Zij, hun departementen en hun uitvoerende diensten, hebben uiteraard eigen belangen. Daarom is er nogal wat concurrentie en bureaupolitiek, waardoor besluiten voor de beste oplossingen of capaciteitsherverdelingen niet altijd zo snel mogelijk vallen.

Eenduidige politieke verantwoordelijkheid, in de zin van concentratie in minder dan acht handen, is wenselijk. De vier ministers worden gecontroleerd door verschillende parlementaire commissies. Wetenschappers, geïnteresseerde burgers en journalisten moeten zich ook verdiepen in complexe verhoudingen, wetten, regelingen en organisatiestructuren. Als de politie als enige politietaken uitvoert is controle dus ook eenvoudiger.

Tot slot: nu hebben verschillende diensten verschillende bevoegdheden. Voeg de diensten samen en geef het personeel van die diensten alle bevoegdheden die zij aan kunnen. Een voorbeeld: een marechaussee mag buiten zijn of haar taakgebied geen politiewerk verrichten. Voeg de marechaussee in de politie en het mag wel. Overigens geldt hetzelfde voor de Douane.

Voor de checks and balances, de spreiding van macht over verschillende ministers en veiligheidsorganisaties, is het uiteraard niet goed als de civiele politie de binnenlandse veiligheidstaken van de krijgsmacht, op wat voor manier dan ook, zou overnemen. De macht over de binnenlandse geweldsmiddelen wordt dan meer geconcentreerd. De vraag is echter hoe belangrijk deze verschuiving zou zijn. De civiele politie telt meer dan 50.000 personeelsleden, de marechaussee

‘slechts’ 6500. De rest van Defensie levert misschien 3000 personen voor de binnenlandse veiligheid. Zelfs als deze laatste twee worden ingebracht in de civiele politie dan blijft de rest van de krijgsmacht, 50.000 man/vrouw sterk, nog bestaan als strategische reserve voor de binnenlandse veiligheid.

Zoals uit mijn proefschrift blijkt is het van belang dat de regering en niet het lokaal gezag over de krijgsmacht beschikt. Het gezag over de dagelijkse taken van de marechaussee ligt vooral bij Justitie – al moet niet worden onderschat hoeveel feitelijke invloed Defensie als beheerder heeft. De belangrijkste checks and balances liggen dus tussen de civiele ministeries alsook tussen hen en de burgemeesters – om de wetgevende en rechterlijke macht nog maar buiten beschouwing te laten.

Samenvoeging van Justitie en Binnenlandse Zaken in een ministerie van Veiligheid en de creatie van een nationale politie zouden veel meer impact hebben op de machtsspreiding wat betreft de binnenlandse veiligheid dan overheveling van eenheden uit de krijgsmacht.

De toekomst

Ten slotte bestaan er ook misverstanden over de toekomst. Niet dat ik haar kan voorspellen, maar er worden nu al besluiten genomen om de toekomst vorm te geven. De voorstellen juist interpreteren draagt bij aan een beter begrip van de binnenlandse veiligheidstaak. Twee punten:

14. *Als er een nationale politie of een ministerie van Veiligheid komt dan maken de binnenlandse eenheden van de krijgsmacht daar ook deel van uit.* Nee. In de belangrijkste adviezen aan de regering is hier slechts heel beperkt sprake van. Het advies van de Commissie Leemhuis, de evaluatie van de wijziging van de *Politiewet 1993*, beveelt de oprichting van een politieconcern aan.²² De Koninklijke

Marechaussee werd van de evaluatie uitgesloten, terwijl met die wijziging toch haar taken zijn uitgebreid.

Het kabinet Balkenende-II werkte aan een wetsvoorstel om een politieconcern op te richten, maar door de val van het kabinet is dit traject stil komen te liggen. Het KLPD en de regiopolitiekorpsen worden in het voorstel onder één directie geplaatst. Deze geeft leiding aan en beheert de politie. Ze legt verantwoording af aan de ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie. De Koninklijke Marechaussee zou buiten dit concern vallen.

Ook het eerste advies van de Commissie Brinkman, uitmondend in twee modellen voor een ministerie van Veiligheid, is wat de binnenlandse rol van de krijgsmacht betreft vrij beperkt. In de voorgestelde modellen staat wel dat ‘gewelddspecialisten’ – waarschijnlijk bedoelt men de BBE – en ‘delen van’ de ‘grensbewaking’ van de marechaussee onder het nieuwe ministerie zouden moeten komen te vallen. Het advies stelt niet letterlijk dat het beheer van de betrokken eenheden tot de verantwoordelijkheid van het nieuwe ministerie zou horen. Andere delen van de krijgsmacht die binnenlandse veiligheid leveren staan niet genoemd om onder de nieuwe minister te vallen.²³

In zijn definitieve advies stelt Brinkman dat als het door hem voorgestelde ministerie van Veiligheid (‘Bestuur en Justitie’) zal zijn ingevoerd, het *aan de orde* zou zijn om de *niet-militaire taken* van de Koninklijke Marechaussee, *zoals de taken in het kader van de Vreemdelingenwet en object-beveiliging*, in de politie op te nemen.²⁴

15. *Als de Koninklijke Marechaussee onder beheer van een civiel ministerie komt dan kan zij niets meer voor de krijgsmacht betekenen.* Nee, dit lijkt mij geen onvermijdelijke uitkomst. De Koninklijke Marechaussee zou na de overheveling nog wel de politietaken voor de krijgsmacht kunnen vervullen en voor deze en

andere politietaken mee kunnen in vredesoperaties. Ook zou ze militaire eenheden kunnen blijven trainen voor *crowd and riot control*. Landen zonder marechaussee, bijvoorbeeld Zweden, kunnen dit ook, dus waarom Nederland niet?

Het lijkt mij een terechte zorg hoeveel capaciteit zou worden vrijgemaakt voor taken die aan Defensie gerelateerd zijn. Defensie zou een adequate politietaken voor de krijgsmacht, evenals het beschikbaar zijn voor vredesoperaties, als voorwaarde kunnen stellen om de marechaussee over te hevelen.

Zelfs dan blijft het de vraag of dit voldoende prioriteit krijgt. Nu blijkt het moeilijk om civiele politie ter beschikking te krijgen voor vredesoperaties, dus waarom zou dat, na overheveling van de marechaussee, ineens gemakkelijk gaan? Bovendien: wie garandeert dat deze taken in de toekomst niet krimpen?

Ook de huidige rechtspositie van de civiele politie – het kunnen staken en weigeren van dienstbevelen – moet zorgen baren. Gaan deze na de overheveling ook gelden voor de voormalige marechaussees, dan is veel minder op hun capaciteit te rekenen, zeker onder moeilijke omstandigheden en voor impopulaire uitzendingen naar het buitenland. Ik ben geen jurist, maar de oplossing hiervan lijkt me meer een kwestie van politiek willen dan juridisch kunnen. Kort door de bocht: de politie kan voor betreffende medewerkers toch de contracten en rechtspositie van Defensie ‘kopiëren’ en zelf gaan gebruiken? Mocht dit niet kunnen dan bieden landen als Zweden wellicht een *second best*.

Dat ook andere organisaties dan de krijgsmacht onder gevaarlijke omstandigheden kunnen worden ingezet, bewijzen de arrestatieteams en bijstandseenheden van de Nederlandse civiele politie, net als beveiligingsbedrijven en ‘huurlingen’ die in dezelfde landen als de Nederlandse krijgsmacht actief zijn.

ME'ers lopen over een geniebrug het door krakers bezette Fort Pannerden binnen, 2006

(Foto MinDef, DV, H. Keeris)

Conclusie

Hiervoor zijn vijftien misverstanden over de binnenlandse veiligheidstaak benoemd en hopelijk weerlegd. Dat was het doel van dit artikel. Ik heb de hier behandelde misverstanden als belangrijkste gekozen; een ander zou misschien andere noemen. Maar stel dat dit inderdaad de belangrijkste waren en ik in mijn weerleggingen helemaal gelijk heb: hoe zou dan wél tegen de binnenlandse veiligheidstaak van de krijgsmacht moeten worden aangekeken?

Samengevat is de binnenlandse veiligheidstaak van de krijgsmacht een reeds lang bestaande en vrij stabiele taak, die voor een groot deel los van de andere taken van de krijgsmacht en permanent wordt uitgevoerd. We weten niet precies hoe omvangrijk die taak is. De krijgsmacht heeft haar binnenlandse taken niet primair te danken aan speciale middelen, mensen of ervaringen. Maar bij het toekennen van de taken waren er wel bijna altijd civiele alternatieven. De toedeling van deze taken aan de krijgsmacht was vrij onomstreden.

De positie van de Koninklijke Marechaussee is internationaal ongebruikelijk, terwijl ze gezien haar werk

meer bij de politie dan bij Defensie past. De krijgsmacht mag binnenslands niet harder optreden dan de politie. Militairen zijn niet minder geschikt voor politiewerk. Wat betreft overhead, aansturing en controle is het beter dat de politie de binnenlandse veiligheidstaken uitvoert; voor machtsspreiding maakt het niet heel veel uit.

Voorlopig lijkt het beheer van de eenheden die de binnenlandse veiligheidstaak uitvoeren niet over te gaan naar de politie of een ministerie van Veiligheid. Zou dat met de Koninklijke Marechaussee wel gebeuren dan kan zij, mits voldoende garanties voor beschikbaarheid worden verkregen – een *sine qua non*? – nog wel haar werkzaamheden voor de krijgsmacht blijven uitvoeren.

Wat betekent dit voor de toekomst? Wat is het meest waarschijnlijke scenario voor de binnenlandse veiligheidstaak van de krijgsmacht? Het lijkt niet erg waarschijnlijk dat deze de komende jaren zal verdwijnen; noch door het afnemen van alle taken, noch door het onder beheer van civiele verantwoordelijken plaatsen van alle betreffende eenheden. Waarschijnlijker lijkt het dat de taak de komende jaren als reactie op binnen-

landse veiligheidsproblemen stukje-bij-beetje zal blijven groeien. Net als de imperfecties en inefficiëntie in overhead, aansturing en controle. Deze worden voor lief genomen zo lang de regering geen vertrouwen heeft dat de civiele politie ook in moeilijke omstandigheden voldoende soelaas biedt.

Echter, als het nieuwe politieconcern wat dit betreft goed draait dan wordt 'strategische demilitarisering' – het plaatsen onder civiel beheer van de marechaussee – veel waarschijnlijker. Het winnen van het vertrouwen van de regering duurt echter jaren. Het lijkt me ook zeker niet uitgesloten dat een volgende regering of haar opvolger besluit tot de instelling van een ministerie van Veiligheid. Dan vallen belangentegenstellingen tussen Justitie en Binnenlandse Zaken wat betreft controle over de marechaussee weg. Met één politie én een ministerie van Veiligheid is het logisch om 'Ons Wapen' als aparte organisatie, naast het politieconcern, onder dit departement te plaatsen.

Mits Defensie voldoende garanties kan geven lijkt me dit me dan de meest waarschijnlijke volgende stap in het centralisatie- en eenwordingsproces van de Nederlandse politie. 1 januari 2011?

Literatuur

- Andere Overheid, *Rijksbrede Takenanalyse – veiligheid: meer samenhang en slagkracht, betere informatie, minder beleidsdrukte*, tussenrapportage van de gemengde commissie veiligheid en rechtsorde, Den Haag, 6 september 2005.
- Bakker, A.D.M., Van Dijk, F., Van der Doe, F., Jaski, B., Verbeek, L., *Te land, ter zee en in de lucht: een institutioneel onderzoek naar taken en handelingen op het beleidsterrein militaire operatiën van het Ministerie van Defensie en voorgangers, 1945-1993*, Rijksarchiefdienst/PIVOT, 's-Gravenhage, Pivot-rapport nr. 50, 1998.
- Brinkman, L.C., 'De organisatie van veiligheid op Rijksniveau nader bezien', 13 oktober 2006.
- Bout, van den, H., Nijmegen 23 februari 1981, in: *Ons Wapen*, 1981, pp. 171-174.
- Caluwé, L. de, Vermaak, H., *Leren veranderen: een handboek voor de veranderkundige*, (Kluwer, Deventer), 2006.
- Elzinga, D.J., Van Rest, P.H.S., De Valk, J., *Het Nederlandse politierecht*, Tjeenk Willink, Zwolle, 1995.
- Jonge, J.A., de, *Zonder vrees en zonder blaam: 175 jaar Koninklijke Marechaussee*, De Bataafsche Leeuw, Amsterdam, 1989.
- Koninklijke Marechaussee, *Rapport van de Commissie Onderzoek Cultuur en Integriteit bij de Koninklijke Marechaussee*, Amsterdam, 10 juni 2005.
- Meijboom, W., *Meteorologische diensten van de Koninklijke land- en luchtmacht (1922-1992)*, Koninklijke Landmacht, 1988.
- Muller, E.R., Starink, D., Bosch, J.M.J., De Jong, I.M. (redactie), *Krijgsmacht – studies over de organisatie en het optreden*, Kluwer, Alphen a/d Rijn, 2004.
- Neisingh, C.N.J., Zusterkorpsen van de Koninklijke marechaussee, in: *Armex*, februari 1998, pp. 22-25.
- Perrick, F., *De begrenzingen van de politietaak, deel 1 t/m 6*, Ubbergen, 1977 en 1978 (3 maal), 1979 (2 maal) en 1980.
- Smeets, J.P.E.G., *De Politietroepen 1919-1940: de politiemilitair als steunpilaar van het wettig gezag*, proefschrift Universiteit Leiden, 1997.
- Stuurgroep Evaluatie Politieorganisatie, *Lokaal verankerd, nationaal versterkt*, Utrecht, juni 2005.
- Wal, R., Van der, *Militaire bijstand bij de handhaving en het herstel van de openbare orde 1840-1920*, proefschrift Universiteit Utrecht, 2002.
- Weger, de, M.J., De Marechaussee gewogen, in: *Militaire Spectator* 171 (10) (2002), pp. 478-488.
- Weger, de, M.J., Neuteboom, P.C.J., Samenwerking tussen politie en krijgsmacht – verschillende scenario's, in: *Militaire Spectator*, 173 (5) (2004), pp. 278-290.
- Weger, M.J., de, *De binnenlandse taken van de Nederlandse krijgsmacht*, (Van Gorcum, Assen), 2006.

Noten

- Ik hanteer de definities van Elzinga, Van Rest en De Valk (1995) pp. 38-44 en pp. 156-158. Binnenlandse veiligheid bestaat dan uit handhaving van de openbare orde en het strafrecht, taken ten dienste van Justitie en hulpverlening. *Strafrechtelijke handhaving rechtsorde*: 'de daadwerkelijke voorkoming, opsporing, beëindiging, de vervolging en de berechting van strafbare feiten, alsmede de ten uitvoerlegging van beslissingen van de rechter of het Openbaar Ministerie in strafzaken'. *Openbare orde handhaving*: 'een optreden tegen een verstoring van het ordelijk verloop van het gemeenschapsleven in de publieke ruimte, waarbij direct (dreigend) gevaar voor anderen bestaat of de rechten van anderen direct worden of dreigen te worden aangetast'. *Taken ten dienste van justitie*: 'de uitvoering van wettelijke voorschriften waarmee de minister van Justitie is belast (...), de administratiefrechtelijke afdoening van inbreuken op wettelijke voorschriften, voor zover in die voorschriften het toezicht op de uitvoering van de politietaak is opgedragen aan het Openbaar Ministerie (...), de betekening van gerechtelijke mededelingen in strafzaken, het vervoer van rechtens van hun vrijheid beroofde personen, en de dienst bij de gerechten'. *Hulpverlening*: 'het verlenen van hulp aan hen die deze behoeven'.
- Convenant over militaire bijstand tussen de ministeries van BZK, Justitie en Defensie getekend op 3 maart 2005 (zie www.minbzk.nl), 'Afsluitende rapportage Defensie en terrorisme' – brief van de minister van Defensie aan de Tweede Kamer van 29 mei 2006 (HDAB 2006017335), en de Intensivering civiel-militaire samenwerking zoals verwoord in de brief van de regering aan de Tweede Kamer van 22 april 2005 (TK 2004-2005, 29 800 X, nr. 84).
- Andere Overheid (2005) en vervolgdvies van de 'Commissie Brinkman', oktober 2006.
- De Weger (2002) en De Weger en Neuteboom (2004).
- De Weger (2006).
- Waar ik zelf geen uitvoerig onderzoek heb gedaan onderbouw ik mijn standpunt of verwijs ik naar andere auteurs. Ik heb geprobeerd zoveel mogelijk aan te geven op basis van welk criterium ik een standpunt inneem. Dat ik in termen van De Caluwé (2006, pp. 74-75) een blauwe (nadruk op rationaliteit) denker ben kan in mijn standpunten doorschijnen, al heb ik geprobeerd zo objectief mogelijk te zijn. Ik hanteer in mijn proefschrift en dit artikel geen (wetenschaps) theoretisch perspectief. Een studie naar de hele binnenlandse veiligheidstaak van de krijgsmacht die deze basis wel heeft zie ik met belangstelling tegemoet. In mijn proefschrift reconstrueerde ik besluitvorming 'slechts' geschiedkundig en vanuit de zeer gangbare actor-gerichte benadering.
- Smeets (1997), Van der Wal (2002).
- De Weger (2006), pp. 1-5 en 104.
- Ik beperk me hier tot de taken binnen Nederland, dus niet de (voormalige) koloniën, zoals de Kustwacht Nederlandse Antillen. In mijn proefschrift staan ook marginale taken, zoals logistieke en ICT-ondersteuning, trainingen en opleidingen, toezicht op opslag van explosieven of scheepvaart in de haven van Den Helder, operationele leiding van de Kustwacht en de uitvoering van luchtverkeersleiding samen met civiele autoriteiten. Het 'belang' van een taak is bepaald op basis van het aantal betrokken militairen, zichtbaarheid voor de burger en mate van gewelds dreiging, gebruik van geweld en de mate waarin met gevaarlijke stoffen of instrumenten wordt opgetreden. Met bewaking van Defensieobjecten wordt de bewaking door het Marine Beveiligingskorps, het Landmacht Bewakingskorps en de Luchtmachtbewaking bedoeld. In het verleden beveiligde de Marechaussee meer defensieobjecten, zoals het departement en de Landmachtstaf in Den Haag. Nu enkel nog haar eigen staf en het NAVO-hoofdkwartier in Brunsum (Limburg). Dit kan ook als deel van de politietaak voor de krijgsmacht worden gezien. In interne documenten werd in het verleden de taak als militaire taak, maar los van de politietaak voor de krijgsmacht genoemd. In mijn proefschrift heb ik de – zeer kleine – beveiligingstaak van de Marechaussee gemakshalve bij de beveiliging van DNB en het Koninklijk Huis ingedeeld. 'Bijstand' is wettelijk gezien één taak, ongeacht hoe deze wordt uitgevoerd: van inzet van een F-16 tot militairen ter vervanging van tramchauffeurs. Omdat bijstand door de Koninklijke Marechaussee is gebaseerd op een ander artikel in de *Politiewet* zie ik dit als een aparte, andere taak dan bijstand door de krijgsmacht.
- De Weger (2006), pp. 87-88.
- De Weger (2006), pp. 77 en 87.
- De Weger (2006), p. 89. Zie voor de visserijpolitie Bakker e.a. (1998, pp. 275-279) en Perrick's deel 6 van zijn serie *Begrenzingen van de politietaak* (1980, p. 8), voor Elten en Tüddern De Jonge (1989, pp. 122-127) en voor de militaire meteorologische diensten Meijboom (1988).
- Vergelijk Muller e.a. (2004) en Koninklijke Marechaussee (2005).
- De Weger (2006), pp. 88-89.
- De Weger (2006), pp. 333-336 en de conclusies van voorafgaande hoofdstukken.
- De Weger (2006), p. 334 en de conclusies van voorafgaande hoofdstukken.
- De Weger (2006), pp. 3-4, 333-334 en de conclusies van voorafgaande hoofdstukken.
- Neisingh (1998).
- De Weger (2006), pp. 70-73.
- Meest recente wijziging: *Staatsblad*, 2005, nr.110.
- Van den Bout (1981).
- Stuurgroep Evaluatie Politieorganisatie (2005).
- Andere Overheid (2005).
- Brinkman (2006), p. 13.

ANTWOORD

op meningen van anderen

Sociaal-wetenschappelijk onderzoek

Met interesse las ik in de *Militaire Spectator* de reactie van J. Koole en A.W.G. van Oosterhout¹ op mijn artikel in dit blad.² Ondanks een optimistischer inschatting van de situatie ondersteunen Koole en Van Oosterhout mijn pleidooi voor meer sociaal-wetenschappelijk onderzoek. Koole en Van Oosterhout twifelen wel aan het nut van de door mij gehanteerde methode. Zij lijken zich echter te baseren op een foutief beeld van mijn onderzoek. Dit foutieve beeld heeft betrekking op het doel van mijn analyse en op de beoordelingscriteria voor de toegepaste methode.

Koole en Van Oosterhout lijken te denken dat mijn onderzoek tot doel heeft kritiek te uiten op het Amerikaanse militaire technologiebeleid.³ Mijn onderzoek betreft echter geen kritische analyse. Ik claim nergens beter te weten wat de Amerikaanse strijdkrachten nodig hebben. Zoals ik in mijn artikel aangaf richtte mijn analyse zich uitsluitend op het achterhalen van betekenis.⁴ Ik heb het Amerikaanse militaire technologiebeleid slechts geproblematiseerd om zodoende te kunnen bestuderen wat de achterliggende bewegredenen zijn.⁵ Dit betekent niet dat de Amerikanen ongelijk hebben. Sterker nog, ik denk dat de VS groot gelijk hebben om rekening te houden met China als toekomstige bedreiging.

Wat betreft de beoordelingscriteria voor mijn methode is het belangrijk te onderkennen dat er verschillende criteria zijn voor de beoordeling van kwantitatief en kwalitatief onderzoek. Mijn benadering is een kwalitatieve. Dit is noodzakelijk, aangezien betekenis niet in getallen kan worden uitgedrukt. Ik heb niets tegen 'grafieken en diagrammen', maar voor mijn onderzoeksdoel vormen kwantitatieve methoden gewoon geen geschikt instrument.

Het probleem met de bestudering van betekenis is dat dit een subjectieve interpretatie van de onderzoeker vereist. Het doel is te komen tot een plausibele interpretatie, maar tegen iedere interpretatie kan wat worden ingebracht waardoor de methode lijkt op het 'selectief winkelen uit een beperkt aantal brondocumenten'. In tegenstelling tot kwantitatief onderzoek, waar statistische assumpties een minimaal aantal metingen vereisen, heeft dit echter geen ernstige consequenties.

Net als een antropoloog die een bepaald aspect van een cultuur bestudeert, gaat het de interpretatieve onderzoeker niet om inferenties naar een bredere populatie. Theoretische overwegingen in plaats van steekproeven vormen de criteria voor dataselectie. Het is daarom belangrijk duidelijkheid te verschaffen over de gevolgde procedure en de gekozen case(s), zodat andere onderzoekers kunnen aangeven waarom zij de interpretatie niet plausibel achten. Het is dan ook interessant dat Koole en Van Oosterhout mijn conclusies niet in twijfel trekken.

Tevens moet narratieve analyse niet worden verward met historische beschrijving of met hermeneutische bestudering van strategische theorie. De 'sturende Ameri-

kaanse historische ervaringen' en de ontwikkeling van *Network Centric Warfare* (NCW) terminologie die Koole en Van Oosterhout noemen vormen interessante aanvullingen op mijn analyse, maar zijn niet noodzakelijk aangezien ik niet uit ben op een volledige historische beschrijving. Zo zijn ook de door hen gewenste referenties naar de Tofflers en Von Clausewitz mogelijk, maar niet noodzakelijk. Ik onderzoek in mijn voorbeeld immers niet hoe NCW samenhangt met bepaalde strategische theorieën, maar welke betekenis militaire technologie heeft voor de makers en doelgroep van het Amerikaanse militaire technologiebeleid.

Ook leent narratieve analyse zich niet voor de interpretatie van strategische theorie zoals Clausewitz' *Vom Kriege*. Een hermeneutische benadering is hiervoor veel geschikter.

Koole en Van Oosterhout sluiten af met de retorische vraag of een 'puur politologische aanpak' niet meer soelaas biedt. Helaas zetten zij niet uiteen hoe een dergelijke benadering eruit ziet. Ik ben zelf voorstander van de sociaal-wetenschappelijke (of politicologische) bestudering van strategie. Het is echter belangrijk te onderkennen dat de sociale en politieke wetenschappen bestaan uit kwantitatieve én kwalitatieve methoden. In mijn artikel claim ik 'dat de sociale wetenschap in het algemeen een waardevolle bijdrage kan leveren'.⁶ Ik gebruik mijn narratieve analyse slechts om de mogelijkheden van een sociaal-wetenschappelijke benadering te illustreren. De te hanteren methode hangt af van de gestelde vraag.

Sociaal-wetenschappelijke methoden, zowel kwantitatief als kwalitatief, bieden een toegevoegde waarde naast de historisch-hermeneutische benadering en *operations research* en *formal modeling*. Ik ben blij dat Koole en Van Oosterhout mijn pleidooi voor sociaal-wetenschappelijk onderzoek steunen en hoop dat zij in staat zullen zijn de mogelijkheden van de kwantitatieve sociaal-wetenschappelijke methode te illustreren. Ik zie de resultaten van hun onderzoek dan ook met belangstelling in de *Militaire Spectator* tegemoet.

Drs. W.M. DEKKER
University of Wales, Aberystwyth

¹ *Militaire Spectator* 175 (12) (2006) p. 584.

² W.M. Dekker, 'De waarde van sociaal-wetenschappelijk onderzoek in strategische studies. Een narratieve analyse als voorbeeld' in: *Militaire Spectator* 175 (10) (2006) pp. 432-440.

³ In de woorden van Koole en Van Oosterhout: 'dat Dekker wel (en die domme Yanks niet) weet wat de Amerikanen nodig hebben'. Op p. 434 van mijn artikel gebruik ik het woord 'kritisch' in mijn omschrijving van narratieve analyse. Wellicht heeft dit tot verwarring geleid. 'Kritisch' wordt hier niet gebruikt als verwijzing naar *Critical Theory* (een benadering gebaseerd op het werk van filosofen als Foucault en Habermas die zich richt op een empirisch geïnformeerde normatieve kritiek van sociale structuren en processen) maar als een verwijzing naar 'aandachtig' en 'reflexief'.

⁴ *Militaire Spectator* 175 (10) (2006) p. 433.

⁵ In mijn woorden: 'kan worden getwijfeld': *Militaire Spectator* 175 (10) (2006) p. 433.

⁶ *Militaire Spectator* 175 (10) (2006) p. 433.

BOEKEN

bespreking

Kornwerderzand

'Blitzkrieg' Halte Kornwerderzand. De slag om de Afsluitdijk verteld door ooggetuigen, door Hans Sprakel en Anke Sprakel, 248 blz., geïll., Bedum, Profiel Uitgeverij, 2006
ISBN 90 5294 361 3
€ 17,-

De strijd tegen het water is een constante geweest in de geschiedenis van de Lage Landen bij de Zee. De recente aanleg van de zogeheten Blauwe Stad in Oost-Groningen markeert een omslagpunt in het denken over een aanpalend domein, namelijk de landwinning. Nederland geeft voor het eerst sinds tijden weer land prijs aan het water.

Hoe anders was de geestesgesteldheid een eeuw geleden. Het plan van ingenieur Cornelis Lely tot gedeeltelijke inpoldering en drooglegging van de Zuiderzee door een dijk met sluizen te bouwen tussen Noord-Holland en Friesland haalde in 1913 de troonrede. De Eerste Wereldoorlog zorgde weliswaar voor vertraging, maar de watersnoodramp van 1916 en de voedseltekorten tijdens de mobilisatie schraagden het voornemen tot drooglegging. Alleen de Generale Staf bleef bezwaren maken tegen de aanleg van de Afsluitdijk, omdat daarmee een potentiële vijand over een extra nadering tot de marinehaven Den Helder en de Vesting Holland zou beschikken.

Om aan de bezwaren van het ministerie van Defensie tegemoet te komen, besloot men dat de krijgsmacht op kosten van Rijkswaterstaat moderne, betonnen verdedigingswerken bij Den Oever en op het Kornwerderzand zou mogen aanleggen. In 1934 werd een complex van 17 hoogwaardige kazematten bij de Friese toegang tot de Afsluitdijk opgeleverd. Deze moderne verdedigingslinie bewees tijdens de meidagen van 1940 haar grote waarde. De Duitse *1. Kavalleriedivision* moest, na

een relatief probleemloze opmars door de noordelijke provincies en na op 12 mei met luchtaanvallen de nieren van de Nederlandse verdedigers te hebben getest, op 13 mei halt houden voor de Afsluitdijk. Goede bevelvoering aan Nederlandse kant, zowel op het niveau van de commandant van de Stelling Den Helder als van de commandant van het detachement Kornwerderzand, kapitein C.F.J. Boers, alsmede de kwaliteit van de verdedigingswerken en het grote zelfvertrouwen dat de militairen van Boers daaraan ontleenden, maakten een verdere opmars onmogelijk.

De herinnering aan de strijd van toen wordt sinds 1985 levend gehouden door het Kazemattenmuseum Kornwerderzand, dat inmiddels de status van Rijksmonument heeft en een bezoek meer dan waard is. De voormalige politiefunctionaris Ton van den Berg heeft als conservator een belangrijke rol gespeeld bij de ontwikkeling van het museum. Daarnaast heeft hij over een lange reeks van jaren de herinneringen van oud-strijders en betrokken burgers opgetekend en een unieke collectie beeldmateriaal verzameld. Deze informatie heeft ten grondslag gelegen aan dit boek en het karakter ervan sterk bepaald.

Het boek kent elf hoofdstukken en acht kaderteksten, is ruim en fraai geïllustreerd en leest lekker weg. De structuur is logisch en voorspelbaar. In een wat routinematig opsomming geven de auteurs in het eerste hoofdstuk de belangrijkste ontwikkelingen in het interbellum. In het tweede hoofdstuk komt de mobilisatie 1939-1940 uitvoerig aan de orde. De auteurs maken hierbij bekwaam gebruik van de opgetekende herinneringen, waardoor de lezer een aardig beeld krijgt van de belevingswereld van de militairen (en aan hen gerelateerde burgers) en van de sociale verhoudingen en omstandigheden van toen.

Vervolgens komt de stilte voor de storm, donderdag 9 mei, aan de orde, terwijl in het vierde hoofdstuk de Duitse opmars op 10 mei wordt verhaald. Ook hier levert het verzamelde bronnenmateriaal van Ton van den Berg prachtige inkijkjes in de gedachten van de hoofdrolspelers op. Het vijfde hoofdstuk behandelt – hoe kan het ook anders – de gebeurtenissen op 11

mei. Over de duiding van de Nederlandse weerstand op de eerste twee oorlogsdagen acht ik het oordeel van de auteurs te negatief; mijns inziens hebben de grote aantallen opgeblazen bruggen de Duitsers voor grotere (logistieke) problemen gesteld dan de auteurs vermoeden.

Uitvoerig gaan de auteurs in op de relatief gemakkelijke wijze waarop de Duitsers de Wonsstelling, bestaande uit van hout en aarde gemaakte veldversterkingen die als 'molshopen' boven het maaiveld uitstaken, overrompelden. De vele citaten maken duidelijk hoe weinig vertrouwen de Nederlandse militairen hadden in de stelling en hoe, op het *moment suprême*, niet alle leidinggevenden op hun taak berekend waren.

In hoofdstuk zeven en acht staan de gebeurtenissen op 13 en 14 mei centraal: het bekwame optreden van kapitein Boers, de doeltreffende inzet van een aangesloten batterij luchtdoelgeschut en van een peloton luchtdoelmitrailleurs, alsmede de vuursteun van Hr. Ms. Johan Maurits van Nassau. Het volgende hoofdstuk geeft inzicht in het brede pallet aan gevoelens waarmee de onverschrokken verdedigers het bericht van de capitulatie verwerkten.

Het is opmerkelijk hoe de auteurs in hoofdstuk 10, mede op basis van verklaringen van betrokken militairen zelf, duidelijk afstand nemen van de mythe van de

'Dodendam'. Ook zij komen tot de conclusie dat de vijand bij de Afsluitdijk slechts drie doden te betreuren had. In het laatste hoofdstuk, ten slotte, verhalen ze onder meer hoe kapitein Boers en luitenant Ham voor hun verzet tegen de bezetters in 1941 respectievelijk 1944 het hoogste offer brachten en hoe de Canadezen, op advies van het verzet, de strijd te Kornwerderzand met de Duitse eenheden uit de weg gingen.

In de acht informatieve kaderteksten besteden de auteurs extra aandacht aan de strenge winter van 1939-1940, de bouw van de Afsluitdijk, het kazemattencomplex zelf, aan de activiteiten van de Dienst Ontwikkeling en Ontspanning, de civiele omgeving van Kornwerderzand, de geestelijke ineenstorting van een beroeps sergeant-majoor die een dergelijk gevaar voor zijn omgeving werd dat hij moest worden doodgeschoten (het woord 'geliquideerd' dat de auteurs hanteren, acht ik overigens minder gelukkig), de luchtafweerdienst en de inzet van Hr. Ms. Johan Maurits van Nassau.

De auteurs vertellen een vertrouwd verhaal. De meerwaarde van het boek is gelegen in het baanbrekende werk van Ton van den Berg, namelijk het beschikbaar maken van goede illustraties en opgetekende herinneringen. Toch is mijn eendoordeel niet onverdeeld positief. Uit de tekst blijkt dat de auteurs onvoldoende kennis hebben gehad van de krijgsmacht en van het militair optreden om ten volle te kunnen profiteren van het bronnenmateriaal.

Hun literatuurapparaat maakt een willekeurige indruk en het valt op dat gezaghebbende werken ontbreken. Ze beheersen het militaire begrippenapparaat onvoldoende, hetgeen tot knulligheden leidt als 'militaire gezagvoerders' en verkeerde aanduidingen van functies of staven. Ook op hun Nederlands valt het nodige af te dingen.

Veel ernstiger is het dat zij niet altijd voldoende distantie hebben gehouden ten opzichte van hun *oral history*-bronnen. Een voorbeeld. Wanneer drie veteranen in afzonderlijke herinneringen een gevecht op een bepaalde dag en locatie vastleggen, zal een auteur deze moeten duiden. Is hier sprake van een en hetzelfde gevecht, van twee of drie afzonderlijke gevechten? Het

begrip 'Blitzkrieg' in de titel kopt weliswaar lekker, maar slaat op niets, wanneer men zich bedenkt dat de *1. Kavallerie-division* met paarden en fietsen ten strijde trok en het tempo van de terugtrekkende Nederlandse eenheden op veel plaatsen niet kon bijbenen.

Samenvattend. Een boeiend boek, dat leest als een trein. Ik had het Kazemattenmuseum Kornwerderzand en de veteranen van mei 1940 echter graag een (nog) beter boek gegund.

drs. P.H. KAMPHUIS – NIMH

1 Jaar TRIS-Troepenmacht in Suriname, 1962-1963

door G.D. Beker, uitgegeven in eigen beheer, 148 blz., 2005

te bestellen via www.mijneigenboek.nl

ISBN 90 5974 074 2

€ 15,76 inclusief verzendkosten

Vanaf 1952 waren militairen van de KL in Suriname gelegerd, na 1957 bekend onder de naam Troepenmacht in Suriname (TRIS). In 1975 eindigde de detachering toen Suriname onafhankelijk werd. Er komt de laatste tijd iets meer belangstelling voor de belevenissen van de TRIS-militairen. Brigade-generaal b.d. R. Boekholt, bijvoorbeeld, besteedde een deel van zijn recent verschenen memoires aan zijn belevenissen in Suriname van 1962-1965. De TRIS telde ongeveer elfhonderd man, waarvan de helft in Paramaribo was gelegerd, en stond onder bevel van een kolonel.

G.D. Beker heeft een interessant en levendig boekje over zijn diensttijd in de kolonie gepubliceerd. Als achttienjarige dienstplichtige vertrok hij in oktober 1962 naar Suriname (op het moment dat aan de andere kant van de aardbol een nieuw militair conflict met Indonesië dreigde over Nieuw-Guinea). In november 1963 keerde Beker terug, vele ervaringen rijker, met een berg foto's en met een beknopt, maar trouw bijgehouden dagboekje. Dat laatste heeft hij nu bewerkt en uitgegeven, geïllustreerd met eigen foto's. Het is een informatief boekje geworden, zonder pretenties, dat een goed beeld biedt van het soldatenleven in de kolonie, verteld op een nuchtere, feitelijke en af en toe humoristische wijze.

Jungle training

De diensttijd werd op verschillende locaties doorgebracht. Het begon in het Prins Bernhard Kampement in Paramaribo (tegenwoordig de Memre Boekoe Kazerne) om, via het Prinses Beatrix Kampement in Zanderij, het Prinses Margriet Kampement in Albina, het Prinses Irene Kampement in Nickerie en (wat had de TRIS toch zonder al die prinsessen moeten beginnen) het Prinses Marijke Kampement in Brownsweg, weer in de omgeving van Paramaribo te eindigen. Er werd – deels onder leiding van oud-KNIL-militairen – een heel scala aan oefening en opleiding afgewerkt, kort samen te vatten als 'jungle training'. De dienstplichtigen bekwaamden zich vooral in het opslaan van het bosbivak, patrouillelopen en 'overleven' in het oerwoud, kennis van de natuur, korjaaltraining op rivieren en krekken en tactische oefening in de verschillende terreinsoorten die Suriname kent.

De lezer krijgt een goede indruk van wat de dienstplichtigen werd bijgebracht; Beker genoot er van, ondanks de nogal strikte handhaving van militaire regels en gebruiken, ook als die niet altijd even verstandig waren in de Surinaamse omstandigheden. Hilarisch is de introductie van de Garand (die de Lee Enfield verving); jammer genoeg was de bijbehorende munitie niet meegekomen, zodat de dienstplichtigen de eerste weken van tactische oefening met het nieuwe wapen 'pief, paf, poef!' roepend door de rimboe liepen. Een dramatisch moment kende het kampementsleven ook. Op 14 augustus 1963 kwam een luitenant om het leven bij een ongeval met een granaat; een aantal dienstplichtigen raakte zwaar gewond. De auteur beperkt zich tot het militaire bestaan. Slechts af en toe krijgen we een glimp te zien van de koloniale samenleving. Er waren momenten van politieke spanning, bijvoorbeeld in de aanloop naar de verkiezingen van maart 1963, die premier J. Pengel opnieuw aan de macht brachten. Het waren jaren waarin de spanning tussen het Creoolse en het Hindoestaanse volksdeel soms opliep, maar toch beheersbaar bleef door een streven naar verzoening van de politieke leiders. Afsluitend: een aardig boekje dat een nuttige bijdrage levert aan onze kennis van de TRIS.

dr. J.A. DE MOOR – NIMH

Klussers

L. Polman

'Ga nou eens dood!' schreeuwt de boef naar 007 in de nieuwste James Bond. Welk middel hij ook in de strijd gooit, bommen, remmen saboteren, opsluiten in een onderwaterkooi – Bond blijft triomferend herrijzen. Het arme Irak is nu ook met zo'n onverwoestbaar type opgezadeld. Zijn naam is Spicer.

Tim Spicer. Ooit begonnen als militair in het Britse leger, thans directeur van Aegis Defense Services, zijn eigen beveiligingsbedrijf. Blijft z'n lelijke kop maar opsteken. In 1997 speelde hij een hoofdrol in de militaire coup in Papoea Nieuw Guinea. De Papoease regering had hem ingehuurd om even een opstandje in de binnenlanden neer te slaan.

Zijn aankomst met zeventig Zuid-Afrikaanse huurlingen in hoofdstad Port Moresby veroorzaakte rellen. Toen het Papoease nationale leger vernam dat de vreemdelingen U\$ 36 miljoen voor de klus zouden vangen, een kapitaal waar het leger zelf alleen maar van kon dromen, pleegde het een coup. Spicer smeten ze van het eiland af, na hem eerst te hebben verlost van de U\$ 400.000 cash in zijn broekzak.

Een jaar later herrees de huursoldaat, ditmaal met 30 ton wapens op weg naar de burgeroorlog in Sierra Leone. Ingehuurd door een cliënt die Robin Cook, de Britse minister van Buitenlandse Zaken, omschreef als 'een Indiase zakenman met een paspoort op naam van een dode Serviër die gezocht wordt in Canada wegens oplichting van een bank in Thailand'.

En nu waart Spicer dus door Irak, ingehuurd door nota bene het Pentagon. De ene gek is nog niet opgehangen, of de Irakezen worden aan de volgende alweer uitgeleverd.

Spicer is er één uit een massa van klussers en sjacheraars die op contract van de Amerikaanse overheid de coalitiesoldaten in Irak faciliteren.

Freelance cateraars voorzien de manschappen van maaltijden, andere particuliere ondernemers doen voor hen de was, weer andere houden de kampen schoon of de pantservoertuigen aan de praat, ze trainen de nieuwe Iraakse politiemacht, richten de honden af die bij de poorten naar explosieven moeten speuren, leveren scherfvesten en bouwen scholen, waterzuiveringsinstallaties, elektriciteitscentrales en olieraffinaderijen weder op.

Werkwilligen voor de branche, die ook bloeit in Afganistan, zijn makkelijk te vinden.

Salarissen zijn gemiddeld vijfmaal hoger dan thuis. Voormalige Special Forces, hulpsheriffs, politiemannen, CIA-agenten, Vietnam- en Falkland-veteranen, maar ook gewone huisvaders, staan voor de baantjes in de rij.

In Irak benadert het aantal burgers op de loonlijst van het Pentagon die van het aantal militairen: 100.000 op 140.000.

In alle dieptepunten van de Iraakse oorlog figureren de marketenters, van de freelance gevangenenverhoorders in Abu Ghraib tot aan de Amerikaanse bouwvakkers die werden opgehangen aan een brug in Falluja. De overheid betaalt deze burgers miljarden, maar wie wie is in al die honderden grote en kleine bedrijven is ondoorgroendelijk. Aannemers van het Pentagon huren onderaannemers in, die op hun beurt ook weer klussen uitbesteden. En allemáál contracteren ze eigen bodyguards en counterterrorismedeskundigen, want zonder, kunnen ze de straat niet op.

De freelancers raken regelmatig in vuurgevchten verzeild, bij aanvallen op hun kantoren, of op hun bouwmaterialenkonvoeien. *Rules of engagement*, zoals voor militairen, zijn er voor de freelancers niet en minimumstandaarden voor hun werving, selectie en training ook niet. Voormalige Apartheidsknokploegen en afgezwaaide Afrikaanse rebellen zijn in hun gelederen al aange troffen.

Hoe gevaarlijker de toestand in Irak, hoe meer gewapende freelancers nodig zijn en hoe lager de lat van de afdelingen P&O van die bedrijven.

'We zijn zo langzamerhand de bodem van de put aan het leegschrapen om aan de vraag te kunnen voldoen,' zei zo'n personeelschef.

Denkt u zich in: elke gek die snapt hoe een geweer werkt kan naar Irak. Weer eens wat anders dan die eeuwige Veluwe. Ga je geen everzwijntjes, maar *insurgents* neerknallen.

De Amerikaanse overheid is het overzicht kwijt. Hoezeer, blijkt uit het feit dat ze uitgerekend Tim Spicer inhurden om de ten minste 70 beveiligingsbedrijven waarvan het Pentagon wéét dat ze onder contract staan, op één verantwoordingslijn te krijgen. Spicer was de scherpste bieder op het contract voor die klus.

Hij rekent er straks U\$ 293 miljoen voor af. Tien jaar geleden, in 1997, moest hij voor U\$ 257 mínder nog een hele Papoea-opstand zien neer te slaan. Niet kapot te krijgen, die vent.

BERICHT UIT AFRIKA

2 R 2 B 2 C

dr. M.F.J. Houben – majoor der mariniers*

Dit stukje is gebaseerd op mijn ervaringen in de marine, maar de thema's die ik hier aan de orde wil stellen raken niet exclusief aan de marine. Het tegendeel is waar: zij hebben betrekking op de hele krijgsmacht.

Het Commando Zeestrijdkrachten verkeert in een interessante, zij het kwetsbare periode in haar jonge bestaan. Enerzijds moet de reorganisatie 'zonder weerga' worden afgerond. Nieuwe structuren, processen en procedures moeten worden geconsolideerd en de nieuwe organisatie dient de kans te krijgen te stollen. Anderzijds moet de organisatie gereed worden gemaakt voor de implementatie van de Marinestudie 2005. Dit betreft een verzameling grote en complexe projecten die het gezicht van de marine mede zullen bepalen.

Het kan niet anders dan dat deze projecten de nodige dynamiek, turbulentie en verschuivingen gaan genereren. Organisatorische dynamiek die moet worden geabsorbeerd. Die de flexibiliteit, de veerkracht en het elan van de mensen in de marine-organisatie zullen aanspreken. De boeggolf van veranderingen is in het seizoen 2008/9 te verwachten.

Begin 2007 heeft de marine als het ware haar oude pantser afgeworpen, terwijl het nieuwe pantser nog niet is uitgehard. Dit geeft over de gehele linie spanning, onzekerheid en stress. Het is niet verwonderlijk dat de marineleiding in dit dynamische veld voortdurend met de werkvloer in contact staat. Gesproken wordt op alle niveaus, in alle gedingen, met alle CZSK-directies, afdelingen en operationele eenheden. Ook met externe individuen en verbanden die aan de organisatie werken is overleg.

Deze sessies zijn zonder uitzondering informele gedachtewisselingen. Ze bestaan bijna altijd uit een mix van 'halen' en 'brengen', van luisteren en informeren. De vragen en antwoorden zijn divers, veelomvattend en uitputtend. Maar in die vele ge-

* Op deze plaats vindt u afwisselend een bijdrage van F. Matser, kolonel van de militair psychologische en sociologische dienst en M.F.J. Houben, majoor der mariniers en werkzaam bij de afdeling Bestuursondersteuning van het CZSK.

dachtwisselingen en die veelheid aan vragen en antwoorden lijken enkele thema's telkens weer terug te komen. Het zijn blijkbaar de thema's die ons bezighouden. Ik heb ze kortheidshalve 2R, 2B en 2C genoemd.

ROLE & RELEVANCE

Het eerste thema is *role and relevance*. Welke rol dient de marine en meer algemeen 'Defensie' te spelen? Wat draagt Defensie bij aan het 'Bruto Nationaal Geluk' van Nederland en zijn bondgenoten? Hoe en waarom is Defensie relevant?

Defensiemedewerkers hebben behoefte aan zingeving. Nu zei de voormalige Amerikaanse president Ronald Reagan het volgende: 'Some people live an entire lifetime and wonder if they have ever made a difference in the world, but the Marines don't have that problem'. We kunnen stellen dat deze observatie is te betrekken op de gehele krijgsmacht. Immers, de krijgsmacht als 'joint' team maakt het verschil, maar het is wel zaak duidelijk te maken wat dat verschil is en waarom dat verschil er toe doet. Het vaststellen en preciseren van de verwachte rol van Defensie en haar medewerkers is zowel een politieke als een militaire verantwoordelijkheid. Kunnen uitleggen waarom die rol noodzakelijk en dus relevant is, is een managementvaardigheid die leiders op ieder niveau in de defensieorganisatie moeten bezitten.

BINDING & BELONGING

Het tweede thema, *binding and belonging*, vormt dit decennium wellicht hét centrale thema voor de krijgsmacht. Het gaat daarbij niet alleen om het binden van mensen aan de organisatie en aan de missie van de strijdkrachten, maar ook om het *samenbinden* van mensen tot één organisatie, één team. Het scharen van zeven zeer diverse defensieonderdelen achter één gezamenlijk doel. Wat bindt mensen aan de krijgsmacht? Wat geeft mensen het gevoel te 'behoren tot'? Wat maakt dat iemand die eens marinier/vlieger/commando is geweest, 'altijd' marinier/vlieger/commando blijft?

Michael Ignatieff, een Canadese hoogleraar aan de universiteit van Harvard, heeft over *belonging* een prachtig boekje geschreven. In *Blood and Belongings. Journeys Into the New Nationalism* be-

schrijft hij hoe dat verlangen naar ergens bijhoren (*community*) en naar veiligheid en geborgenheid bepalend is voor het verkrijgen van een identiteit. Door deel uit te maken van een gemeenschap verkrijgt je een identiteit. Het succesvol deel uitmaken van een gemeenschap resulteert in een *state of belonging*, een situatie waarin mensen het gevoel hebben te behoren tot die gemeenschap en daar hun identiteit aan ontlenen. Het zou te ver gaan om dieper op zijn theorie in te gaan, maar het is wel belangrijk te constateren dat de krijgsmacht een gemeenschap is, waarin zo'n *state of belonging* kan, ja moet, bestaan.

CONNECT & COOPERATE

Het derde thema betreft het vermogen contact te maken als voorwaarde voor samenwerking. De volgorde is belangrijk. Eerst contact maken, waarna samenwerking mogelijk wordt: *connect and cooperate*. Geen contact, geen samenwerking.

Dit vermogen contact te maken is van toenemend belang op verschillende niveaus en in verschillende omstandigheden. Bestuurlijk gezien is Defensie geen geïsoleerde overheidssector, noch een geïsoleerde sector in het buitenlandbeleid van Nederland. Defensie beweegt zich in een veld dat in toenemende mate mede wordt bevolkt door andere spelers. Defensie is geen exclusieve speler in zijn domein, dat naar zijn aard een *interagency* speelveld is. Daarin werkt autoritair de leiding nemen en samenwerking dicteren niet. Samenwerking is alleen te bereiken door het vermogen verbinding te maken met andere spelers en partijen.

Hiermee wil ik overigens niet het traditionele militaire leiderschap marginaliseren. Defensie blijft behoefte hebben aan leiders die een helder plan en een intentie kunnen neerleggen en hun onderhebbers, als dat noodzakelijk mocht zijn, op- en aan- weten te jagen tot dat plan gerealiseerd is.

Daarnaast bestaat er ook binnen de krijgsmacht meer dan ooit behoefte aan *connectivity*, het leggen van verbindingen tussen de verschillende elementen en onderdelen van het bedrijf. Dit geldt voor connectivity tussen 'hoog' en 'laag' in de defensieorganisatie, tussen 'beleid' en 'uitvoering', tussen 'soldaat' en 'commandant', tussen ondersteunende en ondersteunde eenheid, tussen budget en middelen, tussen krijgsmacht en maatschappij. De *interagency*-aanpak vraagt om een vorm van intelligente sturing zonder dat daar een 'sterke' en eenduidige leider is aan te wijzen. En dat strookt niet met de traditionele militaire conditionering.

Ook de persoonlijke binding is een kwestie van groot belang. De discussie over leiderschap is, na het rapport van de Commissie Staal, binnen de marine in volle hevigheid losgebarsten. De centrale vraag voor de marine is welk leiderschap paradigma nodig en wenselijk is. Waar tot voor kort de opvatting over leiderschap werd gedomineerd door opvattingen als éénhoofdig leiderschap en marineman (m/v) geeft leiding aan marineman (m/v), is inmiddels het besef ontstaan dat die opvatting in toenemende mate 'oud en onbruikbaar' raakt.

Multinationaal optreden waarbij de diverse regeringen de touwtjes over de inzet van hun eenheden ferm in handen houden maken éénhoofdig leiderschap bijna onmogelijk. Het primaire proces van de commandant van een multinationale militaire formatie is eerder het *matchen* van noodzakelijke capaciteiten, geografische positie en *national constraints and caveats*, dan de directe aansturing (bevelvoering) van eenheden en sub-eenheden. Het binden van mensen aan organisatie en missie vraagt onder die gewijzigde omstandigheden meer en meer inspanning en van leidinggevend dat ze naast 'commanderen' kunnen luisteren, overleggen en onderhandelen.

Het is onmogelijk om aan het bovenstaande een harde conclusie te verbinden. Ik volsta met twee opmerkingen.

Ten eerste de vraag: is dit alles? Of is er ruimte voor een vierde thema? Bijvoorbeeld *follow and fight*. Het inzicht groeit dat er naast goed leiderschap ook zoiets als goed volgerschap bestaat. Omdat de meeste leiders in de defensieorganisatie ook volgers zijn, is de vraag hoe dat volgerschap er bij Defensie uitziet en ingevuld wordt, wellicht een volwaardig thema.

Ten tweede de overweging dat de Nederlandse krijgsmacht in toenemende mate in een netwerkformat werkt waarbij *command* wordt vervangen door *connect and cooperate*. De Nederlandse defensieambitie moet worden ingevuld in een wereld die heftig aan het veranderen is. Dat Defensie het ambitieniveau actualiseert is dan ook niet meer dan logisch. De panelen zijn verschoven en blijven schuiven. En daarmee veranderen ook de voorwaarden voor succes.

Nooit eerder was leiding geven zo moeilijk. Nooit eerder was missiesucces zo moeilijk te omschrijven. De boel een beetje bijeen kunnen houden (Job Cohen) is ook van kracht bij Defensie. En dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan. ■

Editoriaal – Over waarden en normen

In de afgelopen kabinetsperiode is het thema 'waarden en normen' op de politieke agenda geplaatst. Ook binnen Defensie, als gefilterde afspiegeling van de maatschappij, vindt de discussie over waarden en normen plaats. Na een aantal incidenten heeft de Commissie Staal onderzoek gedaan naar ongewenst gedrag binnen de krijgsmacht. In het rapport concludeert de Commissie dat er binnen de krijgsmacht inderdaad sprake is van ongewenst gedrag. De aanbevelingen van de Commissie zijn door de staatssecretaris van Defensie onverkort overgenomen, maar wordt hier het probleem mee opgelost? Een nieuwe gedragscode voor heel Defensie en meer nadruk op sociaal leiderschap moeten ongewenst gedrag uitbannen. Een betere Defensie met een veilige en beschermde werksfeer voor iedereen begint bij de medewerkers zelf!

G.P. Krijnsen – 103 ISTAR-bataljon

Tijdens de Koude Oorlog waren de inlichtingenactiviteiten gericht op een bekende tegenstander. Bij de huidige operaties is het beeld diffuus. Er is bij een opponent eerder sprake van paramilitaire eenheden, opstandelingen en volgers van *warlords* dan van reguliere eenheden. De landmacht besloot, gegeven deze nieuwe realiteit in de operationele dimensie, middelen voor het verzamelen van inlichtingen samen te brengen. In juni 2003 is 103 *Intelligence, Surveillance, Target Acquisition and Reconnaissance* (ISTAR) bataljon opgericht. De auteur gaat in op het ISTAR-concept en de organisatie van het bataljon. Hij besteedt verder aandacht aan de vulling, aan opleiding en aan traditie. Onbekend maakt onbemind: de auteur wil met dit artikel aan de bekendheid van het bataljon bijdragen.

A.T. Vermeij en P.B. Soldaat – Wederopbouw in Zuid-Afghanistan

Sinds begin 2006 levert Nederland een bijdrage aan het multinationale hoofdkwartier in Zuid-Afghanistan. Beide auteurs dienden in 2006 in *Headquarters Regional Command South* (RC-S) in Kandahar. Gebaseerd op hun ervaringen beschrijven zij eerst Afghanistan. Daarna gaan zij in op RC-S; het gebied van verantwoordelijkheid, het operatieplan en de organisatie, op internationale samenwerking en de operationele dimensie. Zij besteden vervolgens aandacht aan operatie *Medusa*, de grootste brigade-aanval die de NAVO ooit deed. Hun laatste thema is de steun aan de bevolking, zowel op de korte als op de lange termijn. De auteurs geven aan dat geduld nodig is. Sommige veranderingen vragen veel tijd. Met zes miljoen kinderen op school is er echter toekomst.

M.J. de Weger – Vijftien misverstanden over de binnenlandse veiligheidstaak

Met de opkomst van de nieuwe terroristische dreiging en de toegenomen nadruk op nationale veiligheid, crisisbeheersing en rampenbestrijding, wordt de binnenlandse veiligheidstaak van de krijgsmacht stukje bij beetje uitgebreid. Tegelijkertijd wordt gestudeerd op de creatie van een ministerie van Veiligheid. De auteur presenteert vijftien misverstanden die aan beide processen raken. Hij gaat achtereenvolgens in op de positie en inhoud van de binnenlandse taak van de krijgsmacht en de achterliggende geschiedenis daarvan; op de positie van de Koninklijke Marechaussee; op de relatie met de politie en op de toekomst. Hij verwacht dat de taak blijft groeien. Zou er één politie ontstaan en een ministerie van Veiligheid dan lijkt herbezinning wenselijk.

L. Polman – Klussers

Tim Spicer, ex-militair in het Britse leger en thans directeur van zijn eigen beveiligingsbedrijf, werd in 1997 door de regering van Papoea-Nieuw-Guinea ingehuurd om een opstandje in de binnenlanden neer te slaan. Nu waart Spicer door Irak, ingehuurd door nota bene het Pentagon. Spicer is er één uit een massa van klussers en sjacheraars die op contract van de Amerikaanse overheid de Coalitiesoldaten in Irak faciliteren. De freelancers raken regelmatig in vuurgevechten verzeild, bij aanvallen op hun kantoren, of op hun bouwmaterialenkovoien. *Rules of engagement*, zoals voor militairen, zijn er voor de freelancers niet en minimumstandaarden voor hun werving, selectie en training ook niet. De Amerikaanse overheid is het overzicht kwijt en huurde uitgerekend Spicer in om de ten minste zeventig beveiligingsbedrijven waarvan het Pentagon wéét dat ze onder contract staan, op één verantwoordingslijn te krijgen.

M.F.J. Houben – 2 R 2 B 2 C

Het Commando Zeestrijdkrachten verkeert met een reorganisatie en de komende implementatie van de Marine-studie 2005 in een interessante, zij het kwetsbare periode. Deze projecten zullen de nodige dynamiek, turbulentie en verschuivingen genereren. In overleg tussen de marineleiding en de werkvloer lijken enkele thema's telkens weer terug te komen. Die thema's hebben betrekking op de hele krijgsmacht en zijn samen te vatten onder 2R, 2B en 2C: *role and relevance* (welke rol dient de marine en meer algemeen 'Defensie' te spelen en waarom is Defensie relevant?); *binding and belonging* (het samenbinden van mensen tot één organisatie en die mensen het gevoel geven te 'behoren tot') en *connect and cooperate* (het vermogen contact te maken waaruit samenwerking kan vloeien). Wellicht is er ruimte voor een vierde thema: *follow and fight*. Want het inzicht groeit dat er naast goed leiderschap ook zoiets als goed volgerschap bestaat.

Summaries

Editorial – On values and standards

During the past Cabinet period the discussion about moral values and standards was put high on the political agenda. The discussion also took place within the Ministry of Defense. A fact-finding commission, named after its chairman Staal, came to the conclusion that within the Defense organization undesirable behavior and conduct exist. The State Secretary of Defense wrote in a letter to Parliament that all recommendations of the commission will be adopted. But by doing that, do we solve the problem? A new code of conduct and more emphasis on social leadership are key elements for a better and safer working environment for men and women alike. A better Defense organization starts with model behavior by its employees.

G.P. Krijnsen – 103 ISTAR Battalion

During the Cold War, intelligence could focus on a clear enemy. Nowadays, the opponent less frequently consists of regular military units; paramilitaries, insurgents and followers of warlords have taken their place. Given the new realities of the operational environment, the Army decided to combine intelligence assets. In June 2003, 103 Intelligence, Surveillance, Target Acquisition and Reconnaissance (ISTAR) battalion was created. The author clarifies the ISTAR concept, describes the organization and touches on several aspects, such as manpower, training and tradition. He hopes this contribution will lead to more support and recognition for ISTAR.

A.T. Vermeij and P.B. Soldaat – Reconstruction in South Afghanistan

Since the beginning of 2006 the Dutch Armed Forces contribute to the multinational headquarters in South Afghanistan. Both authors served in Headquarters Regional Command South (RC-S) in the second half of 2006. Based on their experiences, they first present a description of Afghanistan. They then focus on RC-S; its area of operations, the operation plan, and its organization. After discussing international cooperation and the operational dimension, they describe operation *Medusa*. This operation was the biggest brigade-attack to date in the history of NATO. In their final observations the authors focus on aid to the Afghan population, both on the short as well as the long term. Since changes take time, patience is required.

M.J. de Weger – Fifteen Misunderstandings concerning Internal Security

The rise of a new terrorist threat and increasing focus on national security, as well as crisis management and disaster relief, step by step extended the internal role of the Armed Forces. Meanwhile, a discussion on the formation of a Ministry of Security is going on. The author presents fifteen misunderstandings that touch on both processes. He discusses in succession: the status and content of the internal role of the Armed Forces and its historical background; the position of the Koninklijke Marechaussee; the relation with the police, and the future of the internal security task. He concludes that this internal role will grow. If *one* police organization and a ministry of Security should be formed, matters could change.

L. Polman – Handymen

In 1997 Tim Spicer, a former officer in the British Army and nowadays the manager of his own security firm, was hired by the government of Papua New Guinea to quash a minor inland insurrection. Today, Spicer is roaming Iraq, this time hired by – please note – the Pentagon. Spicer is just one of the swarms of handymen and horse-traders who, on an American government contract, facilitate the Coalition troops in Iraq. These freelancers regularly get caught up in firefights, when their offices or their building material convoys are attacked. *Rules of engagement*, as used by the military, do not apply to handymen. Even minimum standards for their recruitment and training are lacking.

M.F.J. Houben – 2 R 2 B 2 C

Due to a reorganization and the implementation of the Marinestudie 2005, the Naval Command is going through interesting times. These projects will generate a certain dynamic, turbulence and shifts. In deliberations between Command and lower ranks, three subjects keep reappearing. These subjects – which also relate to the Defense Organization in its entirety – fit within the formula 2R, 2B, 2C: role and relevance (what is the exact role the Navy and the Defense Organization have to play), binding and belonging (what is the best way to unite personnel and make them feel 'at home' within the organization) and connect and cooperate (only the capability to make contact will lead to fruitful cooperation). Maybe there is even room for a fourth subject: follow and fight. After all, the feeling is growing that besides good leadership, a capability to be led exists.

CONFERENTIE

'Warfare in the Central Sector, 1948-1968'

Donderdag 22 en 23 vrijdag maart 2007

Locatie: Freiherr vom Stein-Saal, Domplatz 36, Münster (Duitsland)

**Organisatie: Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH)
in samenwerking met het Militärgeschichtliches Forschungsamt (MGFA)**

Gedurende de Koude Oorlog was de zogenoemde Centrale Sector het belangrijkste potentiële strijdtoneel in Europa.

Een groot aantal staten in het Westen en het Oosten bereidde zich voor om in die sector de militaire confrontatie aan te gaan.

De veiligheidspolitieke en de militair-strategische aspecten van het Oost-Westconflict zijn reeds uitvoerig onderzocht, beschreven en geanalyseerd. Het internationale onderzoek naar het militair-operationele niveau bevindt zich echter nog in de kinderschoenen.

Er zijn wel verschillende nationale studies verschenen, maar een meer geïntegreerde, multinationale benadering ontbreekt tot op heden. De conferentie in Münster is de eerste stap om deze leemte in de militaire geschiedschrijving te vullen.

Op de conferentie staat het operationele niveau centraal en gaan internationaal bekende militair-historici in op zaken als vijandbeelden, intelligence, operatieplannen, logistieke planning, oefeningen en training en mobilisatie.

De kosten voor deelname bedragen 75 euro voor twee dagen (inclusief koffie en thee, lunch op dag 1 en 2, borrel en diner op dag 1 en borrel op dag 2).

Een inschrijfformulier is verkrijgbaar bij drs. Jeffrey van Woensel (NIMH), Postbus 90701, 2509 LS Den Haag, e-mail: jtwh.v.woensel@mindef.nl.

Het inschrijfformulier, het programma en verdere informatie zijn ook te vinden op www.nimh.nl.

De conferentie is georganiseerd met ondersteuning van het Zentrum für Niederlande-Studien, Westfälische-Universität en het Headquarters I (German/Netherlands) Corps.